

Orman ve Av

Yıl: 2012 / Temmuz - Ağustos / Sayı:4

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TARAFINDAN İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR.

Yıl: 2012 | Temmuz - Ağustos | Sayı: 4 | Cilt: 89 |
ISSN 1302-040X

**TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ ADINA
SAHİBİ**

GENEL BAŞKAN
Fevzi KALELİ

**SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nihat ÖZ**

EDİTÖR

Prof. Dr. SEZGİN ÖZDEN
ozden@karatekin.edu.tr

YAYIN KURULU

Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR
Doç. Dr. Oktay YILDIZ
Yrd. Doç. Dr. Cihan ERDÖNMEZ
Yrd. Doç. Dr. Nimet VELİOĞLU
Dr. Metin KARADAĞ
Dr. Ufuk COŞGUN
Hüseyin AYTAÇ
Erdal ÖZÜDOĞRU
İlhan TAŞ
Hülya KILIÇ
Yasemen BİLGİLİ
Bilgilendirmek amacıyla üyelerimize
ücretsiz dağıtılır.

YÖNETİM YERİ:

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TUNA CAD. NO: 5 06410 KIZILAY/ANKARA

TEL-FAKS
0312 433 84 13

www.ormancilardernegi.org

ormancilarder@ttmail.com
bilgi@ormancilardernegi.org

**BASKI
DÖNMEZ OFSET**

GRAFİK TASARIM
Güngör GENÇ

KAPAK FOTOĞRAFLARI
Rüknettin TEKDEMİR

Değerli üyelerimiz. Orman ve Av sizlerin desteğiyle yıllardır yayın hayatına devam ediyor. Dergimizi okuyunuz, okutunuz, görüş öneri ve eleştirilerinizi bizimle paylaşınız. Mesleki deneyimlerinizi, anılarınızı yazınız ve yayımlanmak üzere bize gönderiniz. İnanın bu deneyim ve anılar mesleğe yeni başlamış meslektaşlarımız için paha biçilmez değer. Mesleğimizin tarihini yansıtan özgün fotoğraflarınızı gönderiniz. Bu fotoğrafların öykülerini bizimle paylaşınız. Meslek ve meslektaş sorunlarına ilişkin güncel konulardaki düşünce ve önerilerinizi bizimle paylaşınız. Dergimizi geldiği yerden daha ilerilere birlikte taşıyalım. Şubelerimiz ve temsilcilerimizin Dergimize katkıları maalesef asgari düzeyde. Şubeler ve temsilcilerden Dergimize ve Derneğimize katkılarını artırmalarını istiyoruz.

Bu sayıda Derneğimizin çeşitli konularda yaptığı etkinliklere ilişkin haber, Dernek görüşlerinin yanı sıra OGM Gazi Yerleşkesinde gerçekleştirilen katliama ilişkin yeni gelişmeleri bulabileceksiniz. Ayrıca Derneğimizin OGM'ne hitaben yazdığı bilgi edinme konulu yazısına yanıt geldi. Yazının orijinalini virgülüne dokunmadan Dergiye aldık. Yorum sizin...

Ekoturizm topluluğumuzun yeni etkinliklerini sayfa 8'de, 6292 Sayılı Yasa Uygulamalarının orman köylülerine sağlayacağı iddia edilen yararlar konusunda TOD Yönetim Kurulunun görüşlerini yansıtan yazıyı sayfa 10'da, Sayın Alaettin Kendir tarafından yazılan OT-Mera ilişkisinin sorgulandığı yazıyı sayfa 12'de, Ali Demirsoy tarafından kaleme alınan siyasi bir eleştiri yazısı olan "Sarı Boğayı Feda Etmeyecektiniz" başlıklı yazıyı sayfa 15'te bulabilirsiniz. Ayrıca meslektaşımız Tuncay Neyişçi'nin kaleme aldığı ve orman yangınlarını farklı bir açıdan bakmamızı sağlayan *Çam Ağaçlarının Ateşle Dansı* başlıklı yazıyı sayfa 19'da okuyabilirsiniz.

Yine meslektaşımız Osman Gökçe tarafından sanatsal bir üslupla kaleme alınan *Anı* yazısını zevkle okuyacağınızı tahmin ediyorum. Sayfa 24'te, Meslektaşımız Cemal Gültekin'in sürekli köşesinde *Servi ardıcı* tanıtılıyor bu sayıda. Son olarak yine sürekli yazarlarımızdan N. Kaan Özkazanç bu sayıda herkesin adını bildiği ama hakkında pek az bilğimiz olan *Yalıçapkını* ile bu sayıdaki yerini alıyor. Meslektaşımız Şaban Çetiner'in İngilizceden Türkçeye çevirdiği, ormancılık bilim ve tekniğindeki son gelişmeleri konu alan yazısı bu sayının da son yazısı.

Gelecek sayıda buluşmak üzere, hepinize sağlıklı, mutlu, savaşız günler dilerim.

İçindekiler

Editörden	1
Başyazı	2
TOD Faaliyetlerinden Kısa Başlıklar	4
Ankara'nın Akciğerleri Katlediliyor !!!	5
Bilgi edinme yazımıza cevap var	7
Ekoturizm etkinlikleri	8
6292 Sayılı Yasanın Uygulamalarından "Ormancılık ve Orman Köylüsü Yararına!" Bakalım Ne Çıkacak?	10
OT'lerden Mera olur mu?	12
Sarı Boğayı Feda Etmeyecektiniz!	15
Çam Ağaçlarının Ateşle Dansı	19
Bir Ormancının Günlüğünden: Yanımda Durun Hatıralar	24
Servi Ardıç (<i>Juniperus phoenicea</i> L.)	32
Yalıçapkını - <i>Alcedo atthis</i> (L.)	36
Ormancılık Bilim ve Teknolojilerindeki Gelişmeler	40
Ormanın çağrısı	48
Yitirdiklerimiz	49

Başyazı

Fotoğraf: Hasan UYSAL

Her şeyi temelden sarsabilecek düzenlemeleri adet haline getiren hükümet uygulamaları, ülkemizde onarılması mümkün olmayan ciddi derin yaralar açmaktadır. Dünyada bu süreçlerden geçmiş ülkeleri iyi değerlendirmemiz gerekir. Yunanistan'da ortaya çıkan büyük krizin ana nedenlerinden birisi, ülkedeki farklı görüşteki nitelikli insanların siyasi iktidarlarca, süreç içerisinde tasfiye edilmesidir. Böylece bir taraftan kurumsal hafıza yok edilirken diğer taraftan nitelikli olmayan unsurların yönetim kadrolarını işgal etmesi sağlanmıştır. O dönemlerde iktidar yandaşları tarafından büyük alkışlarla karşılanan bu yönetim anlayışı, ancak uzun yıllar devam eden bu sürecin sonucunda sistem duvara çarpınca, aslında bindikleri dalı kestiklerinin farkına varmışlar fakat tren çoktan kaçmış ülke büyük bir kaosun içine girmişti. Bu gelişmelerin Yunanistan'da 50-60 yıl sürdüğü dikkate alınır, ülkemizdeki 10 yıl gibi kısa bir süreye sığan bu yönetim anlayışının nasıl sonuçlar doğuracağını siz değerli üyelerimizin ve kamuoyunun dikkatine sunuyoruz.

Aynı yönetim anlayışının ormancılıkta da sürdüğünü, rakamlarla oynamak suretiyle kamuoyunu yanıltma yönündeki göz boyama çabalarının aynı hızla devam ettiğini görmekteyiz. Ormanlarımız üzerindeki en büyük yıkımın özellikle son 10 yılda yaşandığını görüyoruz. Sürekli yasalarda ve idari yapılarda yapılan jet hızındaki değişikliklerin bilimle, akılla açıklanabilir hiçbir yanının olmadığı, ne varsa

tüket anlayışı ile hareket edilerek günün kurtarılmaya çalışıldığı ortamda **ormanlarımızda geriye dönüşü mümkün olmayan ciddi yıkımlar yaşanmaktadır**. Bu yıkımlara sebep olan konu başlıklarını kısaca sıralayacak olursak;

- Madencilik, turizm, HES ve taş ocakları konularında orman alanlarında verilen izinler hızla artmaktadır.

- Son 10 yılda dikili satış ve hizmet alım yöntemleri ile taşeronlaştırılan ormancılık faaliyetlerinin yaygınlaştığını görüyoruz. Doğal gençleştirme yapılacak orman alanlarında, odun hammaddesinin dikili olarak satışı gerçekleştirilmektedir. OGM stratejik planlamasında dikili satışın süreç içerisinde giderek artırılması planlanmaktadır. Bu yaklaşım çerçevesinde önümüzdeki 10 yılda OGM yaptığı üretimin yarısını **dikili satış yoluyla** gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Müteahhitlik sistemi ile orman köylüsü devre dışı bırakılmakta, sosyal güvenceden yoksun bir çalışma alanı yaratılmaktadır. Koruma ve denetim görevini görecekt muhafaza memuru kadroları nicelik ve nitelik olarak geriletildiğinden bu durumda her şey müteahhitin insafına bırakılmaktadır. İltizam sistemi ülkemizde geçmişte de denenmiş fakat ormanlarımız üzerindeki yıkım etkisi nedeniyle vazgeçilmiştir.
- 50 hektardan büyük yangın sahalarının rehabilite edilmesi ve yeniden orman tesisi için **YARDOP** “Yanan Alanların Rehabilitasyonu ve Yangına Dayanıklı Ormanlar Tesisi Projesi” ile tür değişikliğine gitmek suretiyle orman ekosistemlerinin genetik yapısı ile oynanmakta, orman alanlarının bütünlüğü bozulmakta bunun sonucunda da ormanlarımızın doğal yapısını bozacak çok tehlikeli bir yola girilmektedir.
- Aynı şekilde bakım çalışmalarında da (Genç Meşcereler Bakım Seferberliği Eylem Planı) dikili satış benzeri bir uygulamayla yaptırılması süreci hız kazanmıştır. Bu durum dikili satıştan daha vahim sonuçları olacak bir uygulama şeklidir.
- Özel ağaçlandırma çalışmaları ise verimli olmayan ve kullanılmayan tarım alanlarında, hazine arazilerinde gerçekleştirilmesi durumunda kabul edilebilecek bir olgudur. Ancak, uygulamada bozuk orman olarak görülen alanların seçilmesi ve buralardaki bitki örtüsünün kaldırılarak yerine meyve

verme özelliği olan türlerin dikilmesi işlemi uygulamanın giderek yaygınlaştığını da dikkate aldığımızda orman alanlarının daralması ve orman ekosistemlerinin tahrip olması demektir. Bozuk orman alanlarının tercih edilmesinin önemli bir nedeni de bu alanlarda kalın kuturlu yaşlı ağaçların bulunmasıdır.

- 6831 sayılı orman kanununda yer alan 2A ve 2B maddeleri ile ilgili olarak çıkarılan 6292 sayılı yasanın da orman alanlarının hızla daralmasına yol açacağını ve yeni sorunları tetikleyeceğini bugünkü yöneticiler de bilmekte ancak ses çıkaramamakta ve bu sonuca ortak olmaktadır. Genel olarak Ak Parti’nin ormanlara sadece gelir getirecek yerler olarak baktığı, rant alanı olarak gördüğü, orman köylülerinin sıkıntılarını görmezden geldiği, bu kanunun adına bakıldığında “**Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi ile Hazineye ait Tarım Arazilerinin Satışı**” olduğu, ancak bu kanunun ormanlarımızın geliştirilmesi ve orman köylüsünün kalkındırılması ile bir alakasının olmadığı, aksine elde edilecek kaynağın %90’lık bölümünün ormanlarımız ve orman içi ve bitişliği köylülerimiz için kullanılmayacağı, kanunun bu haliyle ormanlarımızda büyük tahribatlara yol açacağı rahatlıkla söylenebilmektedir.
- 1950 yılından bu yana “muhafaza ormanı” statüsünde olan ve tek bir ağacının dahi kesilmesi yasak olan Belgrad Ormanı’nın 3 bin hektarlık alanı tabiat parkına dönüştürüldü. Bin yıl önce 10 bin hektar olan Belgrad Ormanı bugün 5 bin hektar büyüklüğündedir. Ancak bu 5 bin hektarlık alanın 3 bin hektarı “Muhafaza Ormanı” statüsünden çıkarılarak tabiat parkına dönüştürüldü. Bu tehlikeli adımlar Antalya-İncekum, Marmaris-Pamucak ve İzmir-Gümüşdere eğitim kamplarının bulunduğu yerlerde de atıldı ve muvazaalı bir şekilde aslında turizm alanına dönüştürülmüştür.

- Orman içi ve bitişiği köylerde yaşayan insanların çok zor şartlarda yaşadığının ve göçe zorlandığının, (nitelik ve nicelik olarak arazi yetersizliği, işsizlik, eğitimsizlik, zor çalışma koşulları, hayvancılık ve tarımda yeterli desteğin verilmemesi, verimsizlik, ulaşımdaki yetersizlik, ülkede yaşanan ekonomik problemlerin çözüm konusunda yarattığı kısır döngünün aşılammaması) zamanında algılanmamış olması,
- Millet ormancılığı adı altında işgalcinin ödüllendirildiği, orman alanlarında keyfiyetin hakim sürdüğü sahipsiz bir düzenin hızla yaygınlaştırılması,
- Orman kadastro çalışmalarının bir türlü bitirilememesi ve siyasi etkilerle kesinleşmiş yerlerde dahi yeniden kadastro çalışmalarının yapılması,
- Yaylak, kışlak alanlarında sayısı hızla artan yapılaşmalara göz yumulması hatta son çıkan 6292 sayılı yasada işgalcileri ödüllendiren düzenlemelere yer verilmiş olması, vb.

Yukarıda sıralamaya çalıştığımız nedenlerden kaynaklanan ormansızlaşmanın faturası maalesef çok ağır olmaktadır. Yaşanan büyük felaketler (sel, toprak kayması ve heyelan) ve onların yarattığı can ve mal kayıpları ormansızlaşmanın doğal sonuçlarıdır. Yüksek dağ ekosistemleri ve üst havzalarda yer alan ormanlarımız hem tarım alanlarının hem de yaşam merkezlerinin güvencesidir. Ormanların sağladığı bu doğal dengede, orman alanlarının azalması ve ortadan kalkması ile dengenin yerini dengesizlik alacak ve felaketler kaçınılmaz olacaktır. Dünyada ve ülkemizde yaşanan doğal afetlerin belli periyotlarda ortaya çıktığı bilinmektedir. İnsanoğluna düşen görev bunun bilincinde davranarak doğal felaketlerin hızını ve boyutunu arttırmamak ve olumsuz etkisini azaltacak tedbirleri almaktır. Ormanlarımız rant yeri olamaz, deneme tahtası olarak kullanılamaz.

Türkiye Ormancılar Derneği olarak, 4982 Sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanununa dayanarak, Orman Genel Müdürlüğü'nden Gazi yerleşkesi hakkında bilgi istemiştik. Geçen sayımızda da bu konunun takipçisi olacağımızı siz değerli üyelere ve kamuoyuna duyurmuştuk. Geldiğimiz aşamada ise bu konuda sorumluluğu olanlar hakkında Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunduk. Önümüzdeki süreçte gelişmeleri sizlerle paylaşmaya devam edeceğiz.

TOD YÖNETİM KURULU

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİNİN FAALİYETLERİNDEN KISA BAŞLIKLAR

- Türkiye Ormancılar Derneği Akdeniz şubesi yönetim kurulu atandı ve çalışmalarına başladı.
- TODEG Başkanı Filiz SÖNMEZ ve Yaşar DİNÇSOY, İran'da düzenlenen Ekoturizm Sempozyumuna katıldı.
- Türkiye Ormancılar Derneği Merkez Binası günün ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden düzenlendi,
- Ulusal Kanalda her cuma günü saat 10.00-10.45 arasında Çevre ve ormancılık konularında TOD yönetim kurulu üyeleri, temsilcilerimiz ve üyelerimiz halkımızı bilgilendirecekler.
- Genel kurulda alınan kınama kararları (Gazi Yerleşkesi ve 6292 sayılı yasa) yaygın bir şekilde siz üyelerimiz ve kamuoyu ile paylaşıldı.
- 54. Dönem Çalışma Programı kitapçık haline getirildi ve üyelerimize gönderildi.
- Üyelerimizin eşi ve çocukları hakkında bilgi föyü hazırlanmaya başlandı.

Ankara'nın Akciğerleri Katlediliyor !!!

Kurumların hafızasını ortadan kaldırmayı geçtiğimiz on yılda büyük ölçüde başaran, bununla yetinmeyip kurumları sıradanlaştırmak için çalışanların aidiyet duygularını da ortadan kaldırmaya çalışan bir iktidarla karşı karşıyayız. Bu sürecin hızlandırılmasında en büyük rolü ise kurumların üst düzey yetkilileri üstleniyor.

Bu anlayışın belki de en dramatik olanını ormancılık alanında yüzyetmişüç yıldır hizmet veren, yaklaşık yedi milyon orman köylüsü için çok önemli görevleri üstlenmiş olan Orman Genel Müdürlüğünde yaşadık.

ULU ÖNDER ATATÜRK'ün Türk Milletine emanet ettiği ve Cumhuriyetimizin Başkenti ANKARA'nın yeşille buluşan ve nefes alma noktası olan ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNİN merkezinde yer alan, Orman Genel Müdürlüğü ile özdeşleşmiş **Gazi Yerleşkesi** oldubitti ile Başbakanlık Toplu Konut İdaresine devredilmiştir.

Gazi Yerleşkesinin günümüze gelmesinde hiç şüphe yok ki binlerce meslektaşımızın büyük özveri ve çabalarının olduğu bir gerçektir. **Gazi Yerleşkesi**, Orman Genel Müdürlüğü ile bütünleşmiş ve simge halini almış olmasına karşın, Başbakanlık Toplu Konut İdaresine devredilirken, hiçbir süreçte ormancılık örgütlerimizin, meslek büyüklerimizin ve orman fakültelerimizin görüşüne ve bilgisine dahi başvurulmamıştır.

Kraldan fazla kralcı olan idareciler, 1. Derece Doğal ve Tarihi Sit olan **Gazi Yerleşkesini** öncelikle 3. Derece Doğal ve Tarihi Sit alanına dönüştürerek daha kolay devrinin önünü açtılar. Bir sonraki süreçte ise 50 hektarlık **Gazi Yerleşkesinin de** içinde bulunduğu 90 hektarlık bir saha kentsel dönüşüm alanı olarak ilan edilerek ULU ÖNDER ATATÜRK'ten emanet kalan bu yerler elden çıkarılmıştır.

ESERİNİZLE GURUR DUYABİLİRSİNİZ !!!

Başta bir önceki Orman Genel Müdürü Osman KAHVECİ ve mevcut Orman Genel Müdürü Mustafa KURTULMUŞLU olmak üzere bu devir sürecine katılan tüm yöneticileri, TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİNİN bu yıl yapılan 54. Olağan Genel Kurulunda OY BİRLİĞİ ile alınan kararı gereği ŞİDDETLE KINIYORUZ.

ORMANCILIK CAMİASI, BU YAPILANLARI VE BU YANLIŞIN İÇİNDE YER ALANLARI HİÇBİR ZAMAN AFFETMEYECEK VE UNUTMAYACAKTIR.

**TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
YÖNETİM KURULU**

Bilgi Edinme - Cevap

T.C.
ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI
Orman Genel Müdürlüğü

Sayı : B.23.1.OGM.0.11.01.756.99.04.20.732/ 585
Konu : Bilgi ve Belge Edinme Talebi

17/07/2012

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ'NE
(Tuna Caddesi No:5/8 Kat:4 Kızılay / ANKARA)

İlgi : 11.06.2012 tarih ve 2.2.2/95 sayılı yazınız.

"Bilgi Edinme Hakkı Kanunu" kapsamında ilgede kayıtlı yazınız ile Genel Müdürlüğümüze sorulan sorulara ait cevaplar aşağıdadır.

Orman Genel Müdürlüğü Gazi Tesisleri, Başbakanlık İdari Binası yapılmak üzere Toplu Konut İdaresine devredilmiştir.

Orman Genel Müdürlüğü Gazi Tesislerinin boşaltılarak devredilmesi Başbakanlığın 13.12.2011 tarih ve 3146 sayılı yazıları ile talep edilmiştir. Bu tarihten sonra herhangi bir onarım yapılmamıştır.

2007 yılında 7 Nolu İdare Binası Büyük Onarımı 327.334.-TL'ye, 2008 yılında 5 Nolu İdare Binası Büyük Onarımı 229.563.-TL'ye ihale edilerek yapılmıştır.

2009-2010 ve 2011 yıllarında ORBİS (Orman Bilgi Sistemi) projesi kapsamında Bilgi İşlem Odası Yapımı ve Cihazların alımı (1.057.886.-TL) , İnteraktif Eğitim ve Toplantı Salonu Yapımı ve Malzeme alımı (71.000.-TL) ile 2 ve 9 nolu İdari Binaların Yapısal Kablolama ve cihazların alımı (345.000.-TL) yaptırılmış olup, alınan malzeme ve cihazlar sökülerek kiralama yapılan binalara taşınmıştır.

Orman Genel Müdürlüğümüzün merkezi Orman ve Su İşleri Bakanlığı Söğütözü Caddesi 14/E Beştepe Yenimahalle/ANKARA, Ankara Orman Bölge Müdürlüğü merkezi ise Karakusunlar Mahallesi Muhsin Yazıcıoğlu Caddesi No:51/B Çankaya/ANKARA dır. Genel Müdürlüğümüz birimleri için Karakusunlar Mahallesi Muhsin Yazıcıoğlu Caddesi No:51/B Çankaya/ANKARA ve Cevizlidere Mahallesi Ceyhun Atuf Kansu Caddesi No: 142 Çankaya/ANKARA adreslerinde olmak üzere iki adet bina kiralanmıştır. Genel Müdürlüğümüze bağlı birimlerin nerelerde hizmet verdiği detaylı olarak www.ogm.gov.tr internet adresinde ilan edilmiştir.

Mülkiyemizde bulunan Ankara İli, Yenimahalle İlçesi Ormançiftliği mahallesi, 7638 ada 13-14-15 nolu parseller üzerinde Orman Genel Müdürlüğü yeni yerleşkesi oluşturulması planlamakta olup, proje çalışmaları devam etmektedir. Söz konusu yerleşkede idari hizmet binaları, hizmetevleri ve sosyal tesisler (kreş, kantin, misafirhane vb.) düşünülmekte olup, yerleşkenin 2014 yılı sonuna kadar tamamlanması hedeflenmektedir. Gazi Tesisleri içerisinde bulunan ve mevcut kullanılan hizmetevleri ve sosyal tesislerin yeni yerleşkenin tamamlanmasından sonra boşaltılması planlanmıştır.

Bilgilerinize rica ederim.

Yunus ŞEKER
Genel Müdür a.
Genel Müdür Yardımcısı

23.7.2012
186

İnşaat ve İkmal Dairesi Başkanlığı, İnşaat Şube Müdürlüğü, Söğütözü Caddesi No:14/E, Beştepe, 06560 Yenimahalle -

İrtibat: Güner DOĞAN, İnşaat Mühendisi, Tel: 0 (312) 207 50 00/7429, Faks: 0 (312) 207 65 19, e-posta: gunerdogan@ogm.gov.tr

Ekoturizm

Türkiye Ormancılar Derneği Ekoturizm Grubu Sulduz Kouhyaran Institute tarafından, bir dağ tırmanışı sırasında hayatını kaybeden dağcı Mohammad Oraz anısına düzenlenen etkinliğe davet edilmişti. Etkinliğe Derneğimiz adına Ekoturizm Grubunu temsilen Filiz Sönmez ve Yaşar Dinçsoy katılmıştır.

5-9 Eylül tarihinde düzenlenen etkinliğe katılan Filiz Sönmez ve Yaşar Dinçsoy İranlı dağcılarla birlikte 4811 m yüksekliğindeki Sabalan dağına 74 dağcı ile birlikte çıkarak yurda dönmüştür.

Dağcılık sporunun çok yaygın olduğu İran'da Derneğimiz temsilcilerine yakın ilgi gösterilmiş olup, değişik basın kuruluşları arkadaşlarımızla röportaj yapmıştır. İranlı dağcılarla temaslarda bulunan arkadaşlarımız; Derneğimiz hakkında bilgiler verip, derneğimizi tanıtmıştır. Etkinliklerine katılım gösterdiğimiz için çok memnun olduklarını belirten Sulduz Kouhyaran Institute'nin yöneticileri, başka etkinliklerle de birlikte olmak istediklerini belirtmişlerdir.

Marmara Şubesi - Teşekkür

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
Dernek Kuruluş: 1924
MARMARA ŞUBESİ
Şube Kuruluş: 2006
ASSOCIATION TURC - THE FORESTER'S ASSOCIATION OF TURKEY
MARMARA DEPARTMENT

Sayı: 17
Konu: Teşekkür

30.05.2012

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
YÖNEİM KURULUNA
ANKARA

Şubemizin bugüne kadar kiracı olarak bulunduğu, İstanbul-Kadıköy ilçesi rihtim bölgesinde, boğaz ve tarihi yarımada görünümü, Benson İş Hanı ,5. Katında yer alan, 150 m2 genişliğindeki daire, Merkez Yönetim Kurulumuzun uzun uğraşları sonucu, 15/05/2012 tarihinde satın alınmıştır.

İstanbul ve çevresinde yaşayan üyelerimizin büyük bir gereksinimini karşılayan bu satın almada, konuya ilgi gösteren : başta genel kurul üyelerimiz olmak üzere, özverili çaba gösteren Merkez Yönetim Kurulu Başkan ve Üyelerine; Marmara Şubesi Yönetim Kurulu ve üyelerimiz adına şükranlarımızı sunarız

İsmail Başoğlu
Türkiye Ormancılar Derneği
Marmara Şub. Başkanı

30/5/12

6292 Sayılı Yasanın Uygulamalarından “Ormancılık ve Orman Köylüsü Yararına!” Bakalım Ne Çıkacak?

Fotoğraf: Gökhan ŞEN

Türkiye Ormancılar Derneği olarak ormanlarımız için 2B'nin çok önemli bir sorun olduğunu, çözülmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bu konuda daha önceki süreçte 70'e yakın demokratik kitle örgütün oluşturduğu Ormanlarımıza Sahip Çıkalım Birliği" içinde yer alarak önemli katkılarda bulunduk ve platform olarak genel çerçevede savunduğumuz, ana başlıkları şu şekilde belirledik;

- 2B alanları için kesin tarih 31.12.1981 den önce bilim ve fen bakımından orman vasfını kaybetmiş olması,
- Orman kadastro çalışmalarının bir an önce bitirilmesi,
- Hem Anayasanın 169. ve 170. Maddesinden hem de Orman Kanununun 2. maddesinden tümüyle kaldırılması,
- Elde edilecek gelirlerin orman içi ve bitişiğinde yaşayan köylüler ile orman varlığının arttırılması ve iyileştirilmesi çalışmalarına harcanması,
- 2A maddesi ile ormanlar gibi gözden çıkarılmak istenen funda ve makiliklerin kesinlikle korunması,
- 2.Madde ve 2/B uygulamaları sonucu orman sınırları dışına çıkarılan yerlerin yeniden değerlendirilerek, eylemli orman olan yerler ile orman bütünlüğü, su ve toprak muhafaza karakteri taşıyan yerlerin yeniden orman olarak geri kazanılması.

Daha sonra bakanlık bu çalışmaları bir kenara bıraktı. Çünkü popülist bir yaklaşımla seçim yarışına giren muhalefet partilerinin kamuoyunda daha sonra kendilerini de bağlayacak 2011 seçim sürecinde 2B'yi biz çözeriz açıklamalarını, AKP çok güzel kullanarak 2B'ye çözüm adı altında önümüzdeki süreçte ormancılığımızda çok derin yaralar açacak olan 6292 sayılı yasayı muhalefetin de oyları ile meclisten geçirilmesini sağladı. CHP'nin *orman köylüsünden bedel alınmasın, elde edilen gelir orman köylüsü ve ormanlar için harcanсын* fikrinin arkasına sığınarak ben doğru olanı söyledim daha ne yapabilirim demesi kendisini kurtarmaz. Yasanın maksadı aşan bir şekilde çıkarılmasının farkına vardıklarında bile, halka

kendilerini anlatamayacağı korkusu nedeniyle açık bir şekilde birçok yönden anayasaya aykırı bu yasanın iptali için Anayasa Mahkemesine bile götürmemişlerdir. 6292 sayılı yasa bırakın çözüm üretmeyi daha büyük sorunların tetikleyicisi olacak ve orman alanlarının büyük ölçüde tahribine yol açacaktır. Şöyle ki;

Anayasamızın 169-170. maddeleri özellikle ormanlarımızı ve orman köylümüzü korumayı hedeflemiştir. Bu çerçevede; 2924 sayılı yasada (Kullananlar tabiri...) ve 4706 sayılı yasada (bırakın kullanıcılarına orman köylüsüne bile satış değil ancak tahsis yapılabileceğini..) yapılan değişiklikler, Anayasa Mahkemesince iptal edildi.

6292 sayılı yasada da orman köylüsü olmayanlara yani kullanıcılarına satış yapılabilmesi yanında sadece 2B değil, orman sayılan yerlerin de satışa konu olduğunu tespit ediyoruz. Bu durum açık bir şekilde Anayasaya aykırıdır.

6292 sayılı yasanın adı da dikkat çekicidir. Yasa adında ORMAN KÖYLÜLERİNİN KALKINMALARININ DESTEKLENMESİ ibaresi bulunmasına rağmen bu yasanın öznesi ormanlarımızın ranta ve işgalciye açılmasıdır. Halbuki ormanlarımızı ve orman köylümüzü korumak ana amaç olmalıdır. Anayasamızın 169 ve 170. Maddeleri bu amaçla düzenlenmiştir. Ormaniçi ve bitişğinde yaşayan köylülerimiz kolay vazgeçebileceğimiz değerlerimiz olamaz. 6292 Sayılı Yasa orman köylüsüne atıf yapmakla bu yasa ile 6831 sayılı orman Yasasının 2/A maddesinin kapsamı genişletilmekte ve 2/B madde alanlarının satışa düzenlenmektedir.

2/A ve 2/B madde sahalarının satışıyla ilgili olarak 2924 sayılı yasada, ayrıca 4706 sayılı yasa ile yapılan düzenlemeler Anayasanın 170. Maddesine aykırı olması nedeniyle Anayasa Mahkemesince iptal edildiği halde, Anayasada herhangi bir değişiklik yapılmadan aynı amaçla 6292 sayılı yasa ile yapılan düzenleme ile 2/A ve 2/B madde sahalarının orman köylüsü yerine, 5831 sayılı yasa kapsamında tespit edilen ve beyanlar hanesinde belirtilen son kullanıcısına satılması Anayasanın 170. Maddesine aykırı olduğu gibi 31.12.1981 tarihinden sonra orman alanlarında yapılan işgal, faydalanma ve yerleşimlerin de bu yolla ortadan kaldırılması düşüncesini geliştirecek ve 2/B madde uygulaması için bilim ve fen bakımından orman niteliğinin kaybedildiği varsayılan Anayasanın 169. Maddesindeki 31.12.1981 tarihinin de değiştirilerek daha yakın bir tarih olarak belirlenmesine yol açacaktır.

Yasanın 4. Maddesi ile 6831 sayılı yasanın 2/A maddesi kısmen değiştirilmiş, «orman içindeki köyler halkı» ifadesi «Devlet ormanları içinde ve bitişğinde bulunan köy ve mahalle halkı» olarak

düzenlenerek ve diğer maddelerde 2A konusunda hükümete sınırsız yetkiler de verilerek 2/A kapsamı genişletilmiştir. Bu durumda 2A alanları, orman içi ve bitişği köylerin zorunlu durumlarda yerleştirilmesi ile sınırlı olmayan, her türlü faaliyete izin verilen yer haline getirilmiştir.

2/A ve 2/B madde sahası iken, Orman Genel Müdürlüğünce tekrar orman olarak değerlendirilmek üzere istenilen yerler üzerindeki muhdesatın kamulaştırılması İdareye büyük bir mali yük getireceği gibi, orman olan veya orman olması gereken yerler üzerindeki işgalin kamulaştırmaya konu edilmesi hakkaniyete uygun değildir.

Sözü edilen Yasayla yayla alanlarında bulunan bina ve tesisler orman idaresi tarafından işletilir, işlettirilebilir veya kiraya verilebilir.» hükmü de getirilmiştir. Yayla ve otlak alanları ile ilgili bu düzenlemenin Anayasaya aykırı olduğu, kesinleşmiş yargı kararlarının yok sayıldığı, işgalci olanların bir nevi kiracı olarak değerlendirildiği, yasanın bu düzenlemesi ile orman idaresinin emlak komisyoncusu olarak çalışmasının yolunun açıldığı, yayla ve otlak alanlarında işgal ve yerleşmelerin özendirildiği görülmektedir.

Mevcut yasada, AKP ile birlikte hareket ettikleri için muhalefet partilerini ve AKP'yi Türkiye Ormancılar Derneğinin bu yıl yapılan 54. Olağan genel kurulunda oy birliği ile kınama kararı alınmıştı. Yukarıda sıralamaya çalıştığımız birçok nedenle Anayasamıza açık bir şekilde aykırı bu yasanın Anayasa Mahkemesine götürülmesi konusunda kendilerine yukarıda bahsettiğimiz hususları aktarmamıza bu yanıltan dönülmesini anlatmamıza rağmen ana muhalefet partisi CHP bu hakkını kullanmayarak bu yanıltıcı bir kere daha ortak olmuştur. Bu yaklaşımlarından dolayı, ciddi olarak ormanlarımızın talanına yol açacak, 6292 sayılı yasanın çıkmasını sağlayan, başta AKP olmak üzere, ana muhalefet partisi CHP ve muhalefet partisi MHP'yi KINIYORUZ.

OT'lerden Mera Olur mu?

Alaettin KENDİR

Orman Yük. Müh. - 1964

alaettinkendir@gmail.com

1 7.01.2012 günlü TRT Teletext haberlerinden;

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı arasında ağaçlandırma ve erozyon kontrolü protokolü imzalandığı, buna göre: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı mesuliyetindeki meraların ağaçlandırılacağı, kent ormanları oluşturulacağı, buralarda mesirelik kurulacağı mutabakatına varıldığını öğrendim.

25.02. 1998 tarihli ve 4342 sayılı Mera Yasasında eleştirilecek birçok konu bulunmaktadır. Bu yasa çıktığından beri zaten endişeleniyor, ormanlarımızın aleyhine sonuç doğacağından korkuyordum. Korkmakta haklı olduğumu uygulamaya tanık olunca bir kez daha anladım.

Bu yazıda; Mera Yasası ve Yönetmeliğinin ormanlarımızın aleyhine olan hükümlerinin TBMM, Anayasa Mahkemesi veya Danıştay nezdinde nasıl değiştirilebileceği konusuna değinmeyeceğim. Bu konunun başlı başına tartışılması gerektiği inancındayım.

Ben; mevcut Mera Yasası ve Yönetmeliği çerçevesinde uygulamada neler yapılabilir konusunu irdelemeye çalışacağım.

Öncelikle; 4342 sayılı Mera Yasasının uygulama şekline bakalım:

Kadimden beri kullanılmakta olan mera, yaylak, kışlak ve kamuya ait otlak ve çayırların tespiti, tahdidi ile köy veya belediye tüzel kişilikleri adına tahsislerinin yapılmasını, belirlenecek kurallara uygun bir şekilde kullandırılmasını, gerektiğinde kullanım amacının değiştirilmesi (Md-1),

Kadimden beri mera, yaylak ve kışlak olarak kullanılan yerler ile aynı amaçla kullanılmak üzere köy veya belediyelere tahsis ya da terk edilen yerler,

Devletin hüküm ve tasarrufunda veya Hazinesin mülkiyetinde bulunan arazilerden etüt sonucu mera, yaylak ve kışlak olarak yararlanılabileceği anlaşılan yerler (Md-5),

- Komisyon veya ekipler marifeti ile tespit, tahdit ve tahsisinin yapıldığı
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca sekiz kişiden oluşan bir komisyon kurulduğu,

- Bu komisyon veya ekipleri marifeti ile tespit, tahdit ve tahsisin yapıldığı,
- Orman içi, orman kenarı ve orman üst sınırında bulunan mera, yaylak ve kışlakların tespit, tahdit ve tahsisi çalışmalarında, ilgili orman teşkilatından bir orman mühendisi, üye olarak görevlendirildiği
- Komisyonlara ziraat mühendisinin başkanlık edeceği,
- Gerektiğinde komisyona bağlı olarak çalışacak “Teknik Ekipler” oluşturulacağı (Md-6),
- Çalışma alanlarının ilanen duyurulduğu (Md-7),
- İlgili orman teşkilatı müdürlükleri, yapılan tebliğden itibaren otuz gün içinde kendi bölgelerinde orman sınırları içinde bulunan mera, yaylak ve kışlaklarla ilgili bilgileri ve belgeleri komisyona vermekle yükümlü olduğu (Md-8),
- Mera, yaylak ve kışlakların tespit işlemi yapıldıktan sonra sonuçları komisyonca ilgili köy ve belediyelerin ilan yerlerinde 30 gün süre ile askıda kaldığı,
- Askı ilanı süresi içinde komisyona itiraz edilebileceği,
- Komisyon kararlarına karşı asliye hukuk mahkemesine, kadastro yapılan yerlerde ise kadastro mahkemesine dava açılabilceği,
- Dava açılmayan kararların kesinleşeceği (Md-13),

Yasa hükmüdür.

Mera tespit ve tahdit işlemlerinin orman kadastrası ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Benzerlik sadece yasal süreçte değil, çalışma alanlarında da vardır. Şöyle ki;

Mera çalışma alanı ve mera tespit ve tahdidi komisyonu tarafından,

Otlatma kapasiteleri de en az iki ziraat mühendisi tarafından belirlenir.

Bitki örtüsünün kapasitelerinin belirlenmesinde bitkinin kalitesi ve yoğunluğu dikkate alınır (Mera Yönetmeliği: Md-6/1).

Mera Yönetmeliğinde; mera bitki örtüsünün nelerden oluştuğu konusuna açıklık getirilmemiş, bu konu uygulayıcı ziraat mühendisinin takdirine bırakılmıştır. Uygulamada %10'dan daha az kapallık oluşturan ağaç kaplı yerler, geven otu, çayır otları ile kaplı yerler, küme halinde ağaççık veya çalı ile kaplı yerler mera bitki örtüsü sayılmakta, bu bitki örtüsü ile kaplı yerler de mera, yaylak ve kışlak alanı olarak tespit edilmektedir.

YASA AÇISINDAN:

Orman Kadastro Yönetmeliğinde;

(Vasıf Tayinine Esas Olacak Tanımlar) :

Madde 23 - p) Orman ve Toprak Muhafaza Karakteri; Üzerindeki bitki formasyonu ile taşkınları, şiddetli yağış sonrası oluşan zararlı akışları, toprak erozyonunu, toprağın strüktür ve tekstürünün bozulmasını önleyici, su verimini artırıcı etkisi bulunan ve eğimi yüzde onikiden fazla olan yerlerdir.

Devlet ormanı olarak Sınırlandırılacak Yerler:

Madde 26 - Orman kadastro komisyonlarınca;

a) 6831 sayılı Kanunun 1 inci maddesine göre, orman sayılan ve eskiden beri Devlete ait olduğu

bilinen ormanlar, orman içindeki kültür arazileri dışında 6831 sayılı Kanunun 17'nci maddesinde yer alan orman içinde bulunan doğal olarak ağaç ve ağaççık içermeyen, genel olarak otsu bitki veya bazı durumlarda yer yer odunsu bitkiler içeren açıklıklar,

Y.20.H.D.17.3.1997,1997/2351-3020 sayılı

karar: (...Yasa hükmüne göre (orman içi açıklıklar) tabiri kullanılmış olup, bu kesimlerin ormandan açılmış olup olmaması, yani öncesinin orman olup olmaması gibi ayrı bir kurala yer verilmemiştir. Madde metni tartışmaya, yorumla gerek duyulmayacak kadar açıktır.(Orman içi açıklıklardan yararlanılarak tarım ve inşaat yapılamaz) denilmekle, hangi nedenle olursa olsun **açıklıklarda tarım ve inşaatla tescile izin verilmemiştir.**

Esasen, bu yerlerin öncesinin orman olması gibi bir zorunluluğa yasa koyucu gerek görseydi aynen yasaya alırdı. Kaldı ki, öncesi orman olan yerler açıldığında zaten (orman bitkileri yok edilse dahi, salt orman toprakları orman sayılan yerdir) kuralını gerek Dairemiz, gerek Yargıtay Hukuk Genel Kurulu sürekli uygulamaktadır. Bu olgu da yasadan kaynaklanır. Zira 6831 sayılı yasanın 1. maddesinde orman tarif edilirken (yerleri ile birlikte orman sayılır) denilerek toprağının da **orman sayıldığı** kabul edilmiştir).

Şeklindeki yasal düzenleme ile orman içi açıklıkların doğal olarak ağaç ve ağaççık içermeyen, genel olarak otsu bitki veya bazı durumlarda yer yer odunsu bitkiler içeren yerler olduğu

Bu tanımlamaya **Yargıtay 20. Hukuk Dairesinin** de uyduğu, görülmektedir. Bu durumda; mera bitki örtüsü ile orman içi açıklıkları bitki örtüsünün örttüğü, aynı nitelikli bitki örtüsünü ihtiva ettikleri anlaşılmaktadır.

TEKNİK AÇIDAN:

- 1- **Doğal orman açıklıkları:** Doğal olarak ormanın yetiştirme özelliği kalmayan yerlerde(yüksek kesimler veya kumul-sıcak yerler) bulunan otsu bitki veya bazı durumlarda yer yer odunsu bitkiler içeren açıklıklar.
- 2- **Yapay orman açıklıkları:** Hayvan veya insan tahribatı sonucunda oluşan açıklıklar. Üzerinde bitki örtüsü bulunması gerekmez. Orman toprağı ihtiva eden açıklıklar.

Amenajman planlarında teknik açıdan (doğal ve yapay) orman açıklığı tespit edilen yerler OT rumuzu ile ağaçsız orman toprağı olarak tablolarına alınmakta, amenajman haritalarında gösterilmektedir. Amenajman planlarında; ağaçlandırılması öngörülen alanlara dahil edildiği,

Planın açıklamasında; Bu sahaların orman rejimine tabi ve **orman içi açıklığı olduğu**, mülkiyeti Devlete ait olduğu, ilk plan devresi içinde ağaçlandırılmasının şart olduğu yazılı bulunmaktadır.

SONUÇ OLARAK:

Otsu bitki veya bazı durumlarda yer yer odunsu bitkiler içeren yerler, amenajman haritalarında OT rumuzu (ağaçsız orman toprağı) ile gösterilen orman içi açıklıklarıdır.

Orman içi açıklığı; Orman Kanunu (6831/17.), Orman Kadastro Yönetmeliği (Madde 23 - p) ve Yargıtay kararlarına göre orman sayılan yerlerdendir.

Aynı olgu kadastro, hukuk ve ceza mahkemeleri başta olmak üzere tüm yargı için de geçerlidir.

Yargıtay 14. Hukuk Dairesinin 15.02.1991 gün ve 1991/606 esas,1991/1516 sayılı kararına göre: Bu durumda değinilen hava fotoğrafları, memleket haritası ve amenajman planları uygulanarak taşınmazlar bu belgelerde orman olarak gözükiyorsa ormanların zilyetlik ile kazanılamayacağı ve **bu belgelerin tartışılmayacağı** göz önüne alınır. Hükmü dikkate alındığında amenajman planları verilerinin tartışılmayacağı açıktır.

Bu durumda;

- Mera, yaylak, kışlak ve kamuya ait otlak ve çayırın tespiti, tahdidi çalışma alanları mera komisyonu tarafından belirlenip orman yönetimine bildirildiğinde yukarıda açıklanan orman açıklıkları 1/5.000 ölçekli haritaları ile birlikte mera komisyonuna verilmelidir.
- Mera komisyonu çalışmalarını tamamladıktan sonra orman yönetimince verilen 1/5.000 ölçekli orman açıklıkları haritasındaki sınıra uyulmadığı belirlenir ise mera komisyonuna itiraz edilmelidir.
- İtiraz ret edilir ise asliye hukuk veya kadastro mahkemelerine dava açılmalıdır.

Merak ediyorum. Acaba Orman Genel Müdürlüğü OT'lerden ne kadar alanı mera olarak Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına kaptırdı? Kaptırılan OT alanı var ise sorumlular hakkında yasal işlem yaptı mı? Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Orman ve Su İşleri Bakanlığı arasında imzalanan protokole göre ağaçlandırılacak alan içinde OT'ler de var mı? Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı mesuliyetine geçen elimiz ile verdiğimiz OT'leri şimdi geri almaya mı çalışıyoruz?

Fotoğraf: Gökhan ŞEN

Sarı Boğayı Feda Etmeyecektiniz!

Prof. Dr. Ali DEMİRİSOY
Hacettepe Üniversitesi, 2012¹

Aslanlar bir sığır topluluğunu² gözlerine kestirmişler. Onları yiyerek ayakta kalabileceklerine karar vermişler. Ancak geçmişte ana babalarının da bu sığır sürüsüne gözlerini diktiklerini, bir fırsatını bularak dört bir taraftan saldırdıklarını; ancak bu sürüden bir mavi gözlü boğanın ileriye çıkarak sürüyü koruduğunu ve aslanlara karşı yapılan bu onurlu savaşın tüm dünyaya örnek olduğunu büyüklerinden dinlemişlerdi. Atalarının bu mavi gözlü boğaya karşı kinlerini ve hınçlarını da defalarca dinlemişlerdi. Çünkü bu mavi gözlü boğa, sadece kendi sürüsünü korumakla kalmamış, stepde aynı durumda olan diğer sürüler de bu savaşı uzaktan da olsa izlemiş ve az ya da çok kendilerine önemli dersler çıkarmışlardı. Bu nedenle aslanlar, bu mavi gözlü boğaya ve onun izinden gidenlere tutukları kini hiç eskitmemişlerdi. Eğer mavi gözlü boğanın dünya görüşü stepteki ya da çöldeki diğer topluluklara yayılırsa, aslanlar aç kalacaktı.

Çok uğraştılar bu mavi gözlü boğayı etkisiz hale getirmeye ve daha sonra da bıraktığı izlerini silmeye; ancak mavi gözlü boğa o denli saygın bir dünya görüşü bırakmıştı ki, sürüde, onun gibi vatani için kendini feda edecek, uygarlığa açık, tehlikeleri önceden görerek önlem almayı bilen, ona benzer birçok boğa yetişmişti. Aslanlar bir boğayla başa çıkamazken, arkadan ona benzer başka boğaların geldiğini görünce, geleceklerini güvenceye alabilmek için, son derece sinsice ve zalimce bir plan hazırladılar. Gerçi mavi gözlü boğa 72 sene önce ölmüştü; ancak fikirleri hala geniş bir kitlede yaşatılıyordu. Daha da tehlikelisi, mavi gözlü boğa, bir zamanlar aslanlara karşı ön saflara atılırken, arkasından gelen birçok genç boğa onu örnek almıştı. Şimdi bu boğaların bir kısmı iş başındaydı ve zaman zaman yalpalasalar da yine de –en azından– söze gelince onun izinde olduklarını söylüyorlardı.

Aslanlar, doksan yıl önce aldıkları dersi

unutmamışlardı, bir daha da aynı taktiği kullanmak istemiyorlardı. Bu çökertmeyi daha başka bir yolla yapmalıydılar. Çünkü mavi gözlü boğanın yetiştirdiği ya da onun izinden giden sarı boğalar sürüyü tehlikelere karşı korumaya devam ediyorlardı. Aslanların her atağını şu ya da bu şekilde az hasarla da olsa önlemeye devam ediyorlardı. Bu özverili ve geleceği önceden kestiren; aynı zamanda aslanların ne melun hayvanlar olduğunu bilen sarı boğalar aslanlar için tehlike olmaya devam ediyordu.

Sonunda aslanlar bir plan yaptılar. Biz sürünün içine doğrudan girersek farkına varır ya bizi dışarı atarlar ya da söylediklerimizi dikkate almazlar. En iyisi biz çakallarla anlaşıp, onların içine sokup, çeşitli slogan ve akıl vermeler ile şu mavi gözlü boğanın artıklarını bizzat toplumun kendilerine temizlettirelim. Sonunda çakal, sinsi sinsi, toplumun içine girer; görünürde fazla bir cürümü yoktur ki korkulsun; beyninin içinde saklı olanı da zaten kimse bilemez. Kuyruk sallayarak, yalan söyleyerek, onun bunun bir yerlerini yalayarak, toplumun içine sızar ve yavaş yavaş aslanların mesajını, toplumda burnuna hırızma geçirilmiş öküzlerle ya da satılmaya ve verilen göreve yok demeden boynunu uzatarak yapmaya hazır öküzlerle (biz onlara örneğin sığırların basın mensubu ya da satılmış bilim adamları diyelim) topluma yaymaya başladılar. Aslanlar esasında sizin iyiliğinizi istiyorlar, kendi içlerine almak istiyorlar, hatta sizi dışarıdan gelecek tehlikelerden korumak bile istiyorlar, öyle ki, sizi korumak için sürünüzün ortasına kendilerinden birilerini göndererek savunma sistemi bile kurmaya razılar. Ancak sizin demokratik, özgür, kendi kimliğini geliştirmiş, vesayet altında olmayan bir topluma dönüşmenizi önleyen; sürünün en dışında göğsünü aslanlara karşı çevirmiş, gözlerini aslanlardan ayırmayan şu sarı boğalar var ya, bizim ilişkimizi bozan işte onlardır. Eğer bu sarı boğaları ortadan kaldırırsanız, etkisiz hale getirirseniz ya da bize

- 1_ Türkiye'deki gelişmeler üzerine bu yazının aslı 29 Kasım 2010'da yazılmıştır. Aradan geçen sürede ortaya çıkan olaylar yazının tümüyle doğru bir mantıkla ele alındığını kanıtlamıştır. Birkaç ekiyle yazı tekrar gönderilmiştir.
- 2_ Sürü, öküz, sığır sözcükleri genel kabul olarak aşağılatıcı geleneksel anlamıyla değil, sadece bir canlı topluluğundaki tanımları belirten anlamında kullanılmıştır.

teslim ederseniz, ilişkilerimiz normalleşecek ve siz de bizim gibi uygar dünyanın bir parçası olacaksınız.

Aslanlar ilk olarak gözünü dikkatle kendilerine dikmiş ortadaki sarı boğayı, aramızdaki iyi ilişkileri bozuyor, toplumun demokrasi ve özgürlük duygularını zedeliyor bahanesiyle teslimini istedi. Bunun için sudan bir bahane uydurarak, diğer sarı boğaları da işkillendirmemiş olacaklardı. Diğer sarı boğalar, hadi huzursuzluk çıkmasın, ilişkiler bozulmasın, bazı sarı boğaların bir kısmının foyası da bu arada açığa çıkmasın, sığırlar ve öküzler de huzursuz olmasın diye verelim gitsin dediler. Zincir kırıldı. Aradan birkaç zaman geçtikten sonra aslanlar bu sefer bir başka sarı boğayı istediler, bir defa evet demeye alıştırılmış sarı boğalar buna da evet dediler ve bir gün ön saflarda yer alan sarı boğalar böylece bitirildi, kalanlar da sindirildi.

Sığır sürüleri özellikle geceleri belirli bir düzene göre konuşlanırlar. En dışta koruma görevi yapan gözü pek, deneyimli boğalar bulunur. Yüzleri hep dışa dönüktür, uyanıktırlar ve kendilerini içtekiler için feda edecek duygulara sahiptirler. Bir iç halkada yine boğalar bulunur; ancak bunlar yeterince deneyimli değildir; bir panik sırasında sürüye yeterince hâkim olamadıkları için ön plana çıkarılmazlar. Eğer sürüye insan eliyle öküz katılmışsa ya da şu ya da bu şekilde toplumsal görevini artık yapamayacak duruma gelmiş öküzler varsa onlar bunların arkasında, daha içte inekler, en içte de danalar ve buzağılar bulunur. Sürünün en kırılgan halkası öküzler ve ineklerdir. Kandırılmaları kolaydır. Dolayısıyla çakallar, yönlendirmelerine öncelikle inekler, daha sonra da öküzler ile başlar. Aslanların mesajını, doğruluk adına kendisi iletiyormuş gibi herkesin kulağına fısıldarlar. Yıllarca bu yönlendirmeyi yaparlar. Sonunda öküzler, inekleri de yanına alarak, genç boğalara, şu dışarıdaki sarı boğalar olmasa, biz aslanlarla gül gibi geçinip gideceğiz demeye başlarlar. Bu sarı boğalar hem bizim işbirliğimizi bozuyorlar hem de tam demokrasiye geçmemizi ve özgürlüğe kavuşmamızı önüyorlar. Ne zaman ki sürünün dışına çıkmaya çalıştıksa, aslanlarla işbirliğine kalkışsak, bu sarı boğalar, aynen dedeleri mavi gözlü boğa gibi, bizi engelliyor. Biz istediğimiz gibi yaşamak istiyoruz, hiçbir engelle karşılaşmak istemiyoruz, geleneklerimize göre kuyruk sallamay, istediğimiz yerde böğürmeyi, canımız isterse de sürüyü terk edip yeni dünyalara açılmayı istiyoruz. Ancak bu sarı boğalar, sizi aslanlar kapar diye her şeyimizi kısıtlıyorlar.

Genç boğalarımız, ne olur, demokrasi ve özgürlük adına göz yumun da şu baş belası sarı boğaları ya aslanlar alıp götürsün ya da biz bazı bahaneler bularak onların önüne atalım ya da bir kulp takıp tutuklayalım. Ancak bunların hepsini görmemezlikten gelin. Demokrasi adına...

Mavi boğanın ve sarı boğaların gölgesinde oldukça iyi bir yaşam sürmüş olan genç boğalar, sonunda yumuşadılar ve kendilerinin gururu olan sarı boğaları —şu ya da bu şekilde şu ya da bu adla— aslanlara kaptırdılar. Hâlbuki bu sarı boğalar, sürüyü korumak için geçmişte kendilerini ne kadar tehlikeye atmışlardı. Onun için boyunlarına ve alınlarına o başarıların anısına ne güzel yıldızlar ve kurdeleler takmışlardı. Sarı boğanın aslanlara yem edilmesi başlangıçta, bir dalgalanmaya neden olduysa da, sürünün içinde çok da büyük bir değişiklik olmadı.

Bunun nedeni daha sonra anlaşıldı. Çünkü iç halkada bulunan, kısmen boynuzu kırılma da, yine de içteki ırkı için kendini feda edecek bir halka daha vardı. Onun üzerine çakalı tekrar devreye soktular, aynı sözler aynı nakaratlar. Sonunda boynuzu kırık olan boğalar da aslanların önüne atıldı. Sonunda bir içteki daha az etkin olan halka da etkisiz hale getirildi ve sonunda savunmasız bir hale gelmiş öküzlerle ineklere kaldı. Aslanlar bu inek ve öküz sürüsünü ortalarına alarak yavaş yavaş tükettiler. Sonunda da yaşadıkları yerlere aslanlar yerleşti. Kalkanlarını oraya diktiler.

Bin bir emekle yetiştirilen, sarı boğaların yerini alması gereken genç boğalar yaptıkları hatayı anladılar, ancak geç anladılar; boğazları aslanların ağzında iken ümitsiz gözlerle birbirlerine bakıp, ancak hırıltıyla “biz sarı boğaları feda etmeyecektik” diyebildiler.

Aslanlar aslında ne istiyor?

Çoğumuzun yanıldığı bir husus var. Aslanların esas hedefi sarı boğa ya da genç boğalar değil, bir cemaat ve bir ırktır. Aslanlar bu ırkı ve bu cemaati tarihleri boyunca hiç sevmədiler. Hep düşman gördüler. Özellikle de mavi gözlü boğanın yetiştirdiği topluluk en tehlikelisiydi. Çünkü örnek teşkil edecekti. Karşılarına alarak değil, içlerine sızarak onları yok etmek gerekiyordu. Kendi içindeki işbirlikçileri kullanarak, iyi niyetli—saf kesimi duygusal olarak sömürmek suretiyle hedefe ulaşacaklardı. Öyle de yaptılar.

Esasında bu stepte yakın zamanda benzer taktiği

diğer gruplara da başarıyla şekil değiştirerek uygulamıştılar. Sanki böyle bir taktiği insanlardan öğrenmişlerdi; sanki tarih okumuşlardı, Koca Sovyetler Birliği, bir zamanların Yugoslavya'sı da bu sığır toplulukları gibi parçalanmıştı. Keşke aslanlar gibi, bu sığır toplulukları da biraz tarih okusaydılar, gözlerinin önünde olup bitenleri görebilseydiler; sarı boğalarını koruyabilseydiler...

Aslanlar, Çakallar, Sığırlar dünyasından çıkarılacak dersler: La Fonten masallarına katkı

Aslanlar yine de bu sürüdekilerin hepsini imhaya kalkışmıyor. Sanki Irak, İran ve Pakistan'da olanları okumuş gibi davranıyorlar. İşbirlikçilerini, zalim amaçlarına ulaşmalarına zemin hazırlayanları, son darbeyi vurmadan yanlarına alıp götürüyorlar. Irak'ta Saddam'a yeminli üst düzey komutanlarının çoğunun tek bir kurşun atmadan, aslanlar ülkesi Amerika'daki bilinmeyen adreslere götürülüp gerekli özenle korundukları yazılıp çiziliyor. Belli ki aslanların hainleri bulup seçme gibi üstün bir yetenekleri ve gerektiğinde onları ülkesinde en iyi şekilde ağırlama gibi bir meziyetleri de vardır.

Sürülerin içine en iyi sızma yolu o sürüdekilerin diliyle ve geleneğiyle davranan birilerini bulmadır. Dedik ya aslanlar sanki Bizans oyunlarını insanlık tarihini okuyarak öğrenmiş gibiler. Aradıkları kişileri çoğunluk hiçbir zaman tanıma çok iyi yapılamayan dincilerden ve görünür milliyetçilerden, ayrıca dönemlerden ve toplum içinde güvenilir kesim olarak bilinen sözüm ona bilim adamlardan seçmeleri başarılarını kaçınılmaz kılıyor. Gözünü aslanlar üzerine dikmiş sürü, içinde gezen hainlerin bu nedenle bir türlü farkına varamıyor.

Özel eğitilmişler tuzağa çekme için kullanılıyor

Avcılar, keklik sürülerini tuzağa düşürmek için, özel olarak bir kafeste eğittikleri bir ya da birkaç keklği kullanırlar. Çıktıkları topluma ihanet için eğitilmiş bu keklikler öttükçe, geniş bir kitleyi oluşturan diğerleri avcının nişan menziline sürüklenir. Bu işbirlikçi keklikleri özellikle insan toplumuna projeksiyon yaptığımızda, politikacı, köşe yazarı ve bazı bilim adamı kimliğindeki ucubeler şekilleniyor. Belli ki Amerikalılar çok becerikli insanlar ya da ustaları İngilizlerden bu açıdan çok şey öğrenmiş benziyorlar; çünkü

toplumları yönlendiren ve sürükleyen insanları seçmede çok başarılılar.

Seçtiklerinin hepsini sürünün içine göndermiyor; ayrıca bir kısmını ülkesinde ağırlıyor ve isteklerini –saygın bir kimlik kazandırdığı bu insanların görsel ve sözlü talimatlarınıymış gibi, hedefteki sürüye dikte ettiriyorlar.

Bunun için Humeyni'nin bir zamanların komünist Sovyetler Birliği'ne karşı kullanılmak üzere ilk olarak Türkiye'de daha sonra Fransa'da yükselişini okumak bile yeterli. Hem İran'da hem Irak'ta –demokrasi ve özgürlük adına veriliyormuş gibi– sarı boğalarını feda eden orduların düştüğü perişan durum herkesçe biliniyor. Aynısını başka bir ülke için hazırlamadıklarına kim güvence verebilir?

Kafesteki yönetici

Türkiye için herhalde dünya siyaset tarihinde görülmedik başka bir senaryo daha yazıldı. Böyle bir senaryonun ancak bizde başarıyla oynanabileceğini tahmin etmiş olmalılar. Bu aslanlar bir gün bu sürüde birçok canı almış bir katili dışarıda yakalayıp, sürünün liderlerine belirli koşullarla teslim ediyorlar. On binlerce canı ortadan kaldıran *bu katili, özenle korunan, her türlü hizmetin verileceği bir kafese koyacaksınız, özel ulaklar aracılığıyla talimatlar vermesine izin vereceksiniz; hatta gerektiğinde yerel yöneticileri ve devletin yöneticilerini tehdit etmesine göz yumacaksınız* diyorlar. *Sürünün üzerine toplanan kara bulutları gözlerden saklayabilmek için de basın diye kurulmuş olan bandoda hep bir ağızdan özgürlük ve açılım marşını en yüksek perdeden çalacaksınız.*

Ancak merak edebilirsiniz, iyi de toplum bütün bunlara nasıl bakıyor; nasıl tepki gösteriyor diye? Bunun için fazla eziyet çekmenize gerek yok. Belgesel gösteren televizyonlarda, Afrika'daki Serengeti otlaklarında, basiretsizliği nedeniyle öncelikle sarı boğalarını aslanlara yem ederek savunmasız kalmış, etrafını aslanların çevirdiği, her cepheden bin bir hile ile saldırılara uğrayan, donuk, anlamsız ve tepkisiz bakışlarla çevresine aval aval bakan sürüleri izlemeniz yeterli...

Bu öykü burada bitmiyor...

Öykülerle anlatmayı çok sevdim. Ancak, öykü burada bitmemeli derim. Aslanların biraz önce değindiğimiz şekilde, esas hedefleri doğal olarak sarı boğalar değil, sığır ırkı ve onların oluşturduğu cemaatin görüşüdür. Aslanlar bu ırka ve bu

cemaate düşmanlardır. Siz bakmayın bu cemaatle kol kola gezdiklerine, iş birliği yaptıklarına; esas amaçları, bu ırkı etkisizleştirmek; dünyadaki bu cemaati ortadan kaldırmadır. Bunu defalarca aslanların kendi aralarındaki konuşmalarından, zaman zaman da kendilerini denetleyemeyip bu cemaatlere böğürdüklerinden biliyoruz.

Gelin bu yazıyı, başka bir fıkramsı öyküyle noktalayalım. Bakarsınız bu iki öyküden birileri ders alır.

Bir yaz günü bir Türk, bir Kürt, Bir Ermeni papazı birlikte seyahat ediyorlarmış. Yol uzun ve ıssız, hava sıcak, içecek ve yiyecek hiçbir şey yok. Sonunda bir üzüm bağı görüyorlar ve can havliyle içine girerek üzümleri yemeye başlıyorlar. Bir kenardan bunları seyreden mal sahibi koşarak yanlarına geliyor. Ancak bakıyor ki her üçü de çam yarması gibi adamlar, dövmeye ya da sövmeye kalksa, üçü bir olup pestilini çıkarabilirler. O zaman biraz yukarıda anlattığımız aslan oyununa da benzeyen, ama siyaset dünyasında “İngiliz Oyunu” olarak bilinen; ancak İngilizlerle birlikte şimdilerde Amerika’nın devraldığı ve dünyanın çeşitli yerlerinde tekrarladığı “*parçalayarak yeme tekniği*”ni devreye sokmak aklına geliyor. O teknik ki, dili, dini, ırkı, geleneği ve göreneği aynı olan Kore’yi bile ikiye ayırarak can düşmanı yapmıştı. Dünyanın birçok yerinde başarıyla uygulanmıştı.

Sonuçta mal sahibi, Türk ve Kürde dönerek

- Utanmıyor musunuz? Bu Ermeni papazını yanınıza alıp malımı yemeye. Siz ikiniz benim dinimdensiniz, size helal olsun derim; ancak benim dinimden olmayan bu Ermeni’yi niye ortak ediyorsunuz? Yuh olsun size diyerek Ermeni Papaza girişiyor. Yer misin yemez misin diyerek Ermeni Papazı kımıldayamayacak kadar dövüp yere seriyor.

Her ikisi de kollarını kıpırdatmadan seyrediyorlar. Mal sahibinin hakkı olduğu gibi; kendileri de zarar görmeden, yediklerinin yanlarına kâr kaldığını düşünüyorlar. Ermeni Papazın işi bittikten sonra, mal sahibi Türk’e dönüyor.

- Utanmıyor musun? Hadi sen yedin yedin; helal olsun, benim kanımdansın, benim dilimi konuşuyorsun. Ancak bu adam benim kanımdan değil; üstelik bizim dilimizi de konuşmuyor; bir de son zamanlarda ben sizlerden değilim diye konuşuyor. Neden onun yemesine izin verdin, deyip Kürde girişiyor. Yer misin yemez misin? Kürdün pestili çıkıncaya kadar dövüyor.

Türk, bakıyor ki, mal sahibi haklı; üstelik bu durumda yedikleri de yanına kâr kalmış gibi görünüyor. Bu nedenle kolunu kıpırdatmıyor. Mal sahibi bu iş de bittikten sonra Türk’e dönüyor.

- Ulan eziyet çekmediğin, katkıda bulunmadığın şeyi nasıl sormadan yersin, utanmıyor musun deyip Türk’e girişiyor. Yer misin yemez misin diyerek onun da hışırısı çıkıncaya kadar dövüyor.

Türk kolunu kaldıramayacak durumda, yan gözle Kürde dönüp

- Kürt kardeşim, biz papazı dövdürmeyecektik...

Esasında başka bir cepheden bakıldığında, burada dövülen Ermeni Papaz, haksız ve yersiz ithamlarla yerle bir edilen Irak, yerle bir edilen Afganistan, dövülecek İran’dır; son dövüleceğin kim olacağını da herhalde bu yazıyı okuyanlar görebilecektir. Irak’ın ve Afganistan’ın dövülmesine sadece bakmayıp, bir de dövene yıllarca katkıda bulunan, dövülecek İran için topraklarını açmaya hazırlanan bir ülkenin dövülmesine bakalım kim üzülecektir? **Türkiye Irak’ı dövdürmemeliydi; ortadaki ilk sarı boğayı da aslanlara teslim etmemeliydi.**

Türkiye de sarı zayıftan başlatarak boğalarını yem etti; sıra yaşayan en kıdemli boğalara geldi. Serengeti düzlüklerinde uzaklardaki yırtıcıları göremeyen, tehlikeyi sezinleyemeyen, korumakla yükümlü olduğu sürüsünü savunmasız bırakan, alfa erkekken lafları ağzında geveleyerek geçiştiren baş boğaların burnuna hırızma geçirilmesini bekliyorduk; bu nedenle doğrusu insanın acıması gelmiyor. Ancak bu avlanma burada bitmeyeceğe benziyor; 82 yıl önce emperyalist dünyaya baş kaldıran ve dünya tarihine altın harflerle bir milletin özgürlüğünü kazıyan bir numaralı boğadan henüz öç alınmadı. Yıllardır Cumhuriyetle sorunu olan belirli bir kesimin ağzında sakız gibi çiğnenerek gündeme getirilen, bir numara bir numara dedikleri simgesel kişiye henüz uzanılmadı. Sürekli bir numaraya henüz ulaşılmadığından ve tarihle yüzleşmekten söz eden kesimin kimi aradığını tahmin etmeniz gerekir. Bu kişi batının bir zamanlar bileğini bir türlü bükemediği adam olmasın?

Bir gün bu topraklarda işbirlikçi olsun ya da olmasın, karşı olsun ya da olmasın, cemaati ne olursa olsun, dili, ırkı ne olursa olsun, herkesin nasıl dayak yediğini göreceğiz.

Sirasını ne yazık ki biz değil, aslanlar biliyor...

Çam Ağaçlarının Ateşle Dansı

Prof. Dr. Tuncay NEYİŞÇİ

Akdeniz Üniversitesi

Fotoğraf: Hasan UYSAL

Çam Ağacı-Anatanrıça Söylencesi

Anadolu anatanrıçaların olduğu kadar çamların da yurdudur ve çamlar Anadolu kültürünü derinden etkilemişlerdir. Çam ağacının oluşum söylencesi ile anatanrıça Kibele, ya da Afrodit arasındaki ilişki bu etkileşimin bir uzantısı, bir dışa vurumu değil midir? Birbirinden farklı coğrafyalarda ve zamanlarda farklı kılıklara bürünebilen söylencelerden (mit, mitoloji) biri, Frigya (günümüzün Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar dolayları) sınırları içinde anatanrıça Kibele olduğuna inanılan ve tapınılan Agdos adlı ıssız bir kayanın varlığından söz eder. Çapkınlıklarıyla ünlü tanrılar tanrısı Zeus, Kibeleye aşık olmuş, ancak tüm çabalarına karşın onunla birleşmeyi başaramayınca tohumunu (dölünü) bu kayanın üzerine bırakmış. Bu tohumdan, tıpkı çamlar gibi, hem kadın hem erkek olan Agdistis doğmuş. Şarap tanrısı Dionisos Agdistis'i hadim ederek

erkeklik uzvundan bir badem ağacı yaratmış. Bu bademin meyvesini Sangarios (Sakarya) Irmağının perisi Nana göğüsleri arasına almış ve bu tohumdan gebe kalarak Attis (Yunan mitolojisinde Adonis olarak tanınır) adında çok yakışıklı bir delikanlı dünyaya getirmiş. Sangarios Nana'ya çocuğu dağa bırakmasını buyurmuş. Bu güzel ve gelip geçenin dikkatini çeken bebek kırlarda teke sütüyle beslenip büyümüş. Anatanrıça Kibele bu yakışıklı delikanlıya, Attis'e ilk görüşte aşık olmuş. Ancak, eşek kulaklarıyla tanıdığımız Frigya Kralı Midas da Attis'i kendi kızıyla evlendirmeyi planlıyormuş. Tam evliliğin gerçekleşeceği sırada, Kibele aniden Attis'in önüne dikilerek onu çıldırtmış ve erkeklik organını kesmesine neden olmuş. Akan kanlar toprağı sulamış ve yaşamını yitiren Attis bir çam ağacına dönüşürken, akan kanlardan oluşan Manisa laleleri çam ağacını çepeçevre çevirmiş. Çam ağaçlarına hayat veren Attis yeniden doğuşun ve bitkilerin tanrısı olarak bilinir.

Zümrüt-ü Anka ya da Simurg Kuşu Söylencesi

Pers kültüründe Simurg olarak bilinen ancak bizim Zümrüt-ü Anka olarak tanıdığımız kuşun batı kültüründeki eş değeri Föniks'tir ve çeşitli kültürlerde güzel sesli, bilge ve uzun ömürlü bir efsanevi kutsal ateş kuşu olarak kabul görür. Uzun yaşamının sonlarına doğru içinde yanıp küle dönüşeceği ince dal ve otlardan oluşan bir yuva inşa eder ve küllerinden, yeniden doğuşu, bir başka ifadeyle ölümsüzlüğü simgeleyen genç bir simurg, zümrüt-ü anka ya da föniks kuşu hayat bulur. Fotosentezle biyolojik kütle olarak depolanan ve yaşam veren ateş (güneş enerjisi), ayrışma ile (fotosentezin tersi bir tepkime) yeniden ateşe dönüşerek sonsuz döngüyü ya da ebedi dansı tamamlar.

Evren canlı ya da cansız tüm bileşenlerinin ateşle dans ettiği sonsuz bir dönüşüm sahnesi değilse eğer, nedir?

Önce Ateş Vardı

Fosil kayıtları ilk ağaçların ve doğal olarak ormanların yaklaşık 400 milyon yıl önce ortaya çıkmaya başladıklarını belgelemektedir. İnsanın ateşi kullanımının tarihi ise 400 bin yıl öncesine bir *Homo erectus* olan Pekin İnsanı'na kadar geri sürülebilmektedir. Ateşin kendisi ise, bir ateş yumağının soğumasıyla vücut bulan dünyamızla, en azından, aynı yaşta, 4.6 milyar, olmalıdır. Bir başka anlatımla, hem ağaçlar ve ormanlar ve hem de insan soyu, yani tümüyle yaşam içinde ateşin egemen bir dış etken olduğu dünyada filizlenmiş, ateşin içine doğmuştur. Aslında yaşam gökyüzünde güneş ve yeryüzü derinliklerindeki kızgın magmanın arasında sıkışıp kalmış değil midir? Bir ateşten (güneş) ödünç alınan yaşam günü geldiğinde bir başka ateşle (ayrışma) ile geri veriliyor mu? Hemşerim Efesli bilge Herakleitos (MÖ 540-480) her şeyin kendi yasasına göre tutuşan bir ateşten oluştuğunu ve sonuçta yine ateşe dönüşeceğini söylerken bu gerçeği dile getirmeye çalışıyordu kuşkusuz. Bir alevi andıran biçimiyle servi ağacının pek çok kültürde "Hayat Ağacı" olarak kabul görmesi ve mezarların başucunda nöbete durması aynı gerçekliğin uzantısı değil midir?

Sonra Çamlar Sahne Aldı

Anadolu'nun Ege ve Akdeniz bölgesi dağlarını süsleyen ve kurak yaz aylarında kıvrak alevlerle dans eden kızılçamlar, diğer çam türleriyle birlikte, yaklaşık olarak 185-135 milyon yıl önce, dinazorlarla eş zamanlı olarak dünya sahnesindeki yerlerini aldılar. Dinazorlar artlarında heyecan verici hikayeler bırakarak yaklaşık 65 milyon yıl önce "Nesli Tükenmiş Hayvan Türleri Listesi"ndeki yerlerini alarak sahneden çekilmek zorunda kaldılar. Kızılçamların alevlerle dansı, son 400 bin yılda insan tarafından giderek arttırılan sıklıklarla sürüp gitmektedir. En azından 135 milyon yıllık bir geçmişi olan ve her yaz yüzlerce kez yinelenen bu dans kızılçam ile ateş arasında vazgeçilemez bağımlılıklar yaratmış, belirli aralıklarla yinelenen yangınlar kızılçam orman ekosistemlerinin, tıpkı toprak nemi, rüzgar, besin maddesi, vb. ekolojik bir bileşeni haline gelmiştir.

Bu saptamanın pek çok kişiye şaşırtıcı ve bir o kadar da inanılmaz geleceğini tahmin etmek güç değil. Bunun nedeni, yılan örneğinde olduğu gibi, orman yangınlarının bize hep kötü ve olumsuz yönleriyle tanıtılıp öğretilmiş olmasıdır. Oysa yangın kuşağındaki bitki ve hayvan türleri, tıpkı kuraklığa karşı olduğu gibi belirli aralıklarla yinelenen yangınlara karşı da ekolojik uyum özellikleri geliştirmişler, geliştirmek zorunda kalmışlardır. Bitkilerin kuraklıkla baş edebilmek için derine giden kök sistemi geliştirmeleri, yapraklarını küçültmeleri, yaprak yüzeylerini sertleştirmeleri herkes için olağan ve anlaşılabilir bir olgudur. Aynı bitkinin eşdeğerli bir başka ekolojik faktör olan yangınlarla baş edebilmek için ekolojik uyum özellikleri geliştirmiş olabileceğini anlamakta ve kabul etmekte zorlanırsınız. Kendini, yaşama ortamının kısıt su imkanlarına göre tasarlamış bir kaktüsün her gün sulanması durumunda çürümesi gibi, belirli sıklıktaki yangınları dikkate alarak evrimleşmiş kızılçam ormanlarının, yangınların tümüyle ortadan kaldırılması durumunda nesillerini sürdürebilme şanslarının azalması kaçınılmazdır. Kızılçam ormanlarının milyonlarca yıldan beri süregelen varlığı bir ekolojik başarıdır ve geliştirilen bu uyum özelliklerinin doğal bir sonucudur. Neslin sürdürülebilmesi olgusu, doğrudan doğruya, sürekli değişim içinde olan çevre koşullarına uyumda gerçekleştirilebilen başarı performansı ile ilgilidir.

Dansta Uyum Esastır

Ateş ile kızılçamın uzun sürmüş dansının kızılçam türünde neden olduğu ekolojik uyum özelliklerini şöyle sıralanabilir.

- Kızılçamı diğer çam türlerinden ayırabilmenin en kolay yolu nedir? İşte bu sorusunun yanıtını arayarak başlayalım. Kızılçam tepe çatısında geçmiş yılların kozalaklarını taşıyan, yani üzerinde sürekli kozalak (eski, yeni) görülebilen tek çam türümüzdür. Peki, diğer tüm çam türleri tohumlarını döktükten sonra boşalmış kozalaklarından hemen kurtulurken, kızılçam neden tepe çatısında yıllarca depolama gereği duyuyor? Bunun iki temel nedeni var. Birincisi, ateşli dansın büyümesine kapılıp neslin devamını sağlayacak tohum güvenliğini zafiyete uğratmamak. Kızılçam olgunlaşmış kozalakların tohumlarının hepsini dökmez, bir kısmını açıp tohumlarını dökmeden tepe çatısında ihtiyat olarak bekletir. İlginç olan nokta bu kozalakların açılıp tohum dökmek için yüksek sıcaklık derecelerine, yani alevlere (yangın) gerek duymalarıdır. Yangın sonrası gecikmeli olarak açılan tohumlar, alanı yeniden ele geçirmek üzere konfeti bulutları gibi küllerin üzerine dökülürler. Zorunlu olarak tohumla gençleşen, bir başka deyişle neslini sürdürebilen kızılçam türü için bu hayati önemde bir tasarımıdır.

Açılmış ve tohumlarını dökmüş eski ve kuru kozalakların uzun yıllar tepede asılı kalmalarının nedeni ise tepe çatısı içinde iyi bir yanma sağlamaktır. Bu yolla geç açılan kozalakların açılması ve tohumlarını dökmesi güvence altına alınmış olmaktadır.

- Kızılçam kabuk altındaki çok ince ve kırılğan canlı dokularını (kambium) yangınlar sırasında oluşabilecek yüksek sıcaklık derecelerinin öldürücü etkilerine karşı koruyabilmek için, kalın ve son derece yalıtıcı bir kabuk geliştirmiştir. Bu kabuk sıcaklık derecelerinin daha yüksek olduğu toprağa yakın kısımlarda daha kalındır ve yükseklik arttıkça kabuk kalınlığı azalır.
- Kızılçam çok erken yaşlarda, 4. yaşta, kozalak tutar. Bunun nedeni herhangi bir nedenle ortalama yangın süresinden önce çıkabilecek erken bir yangında bile neslinin devamını sağlayabilecek tohum kaynağını hazır bulundurmaktır. Antalya-Doyran yöresinde

yangın izi taşıyan ağaçlar üzerinde yapılan bir çalışma kızılçam orman ekosistemlerinin 9-25 yılda bir yangın geçirdiklerini ortaya koymuştur.

- Kızılçam tohumları, kabuklarının yalıtıcı özelliği nedeniyle, yüksek sıcaklık derecelerine maruz kaldıklarında bile -150°C de 10 dakika-çimlenme yeteneklerini yitirmemektedirler. Bu yangın sırasında ve hemen sonrasında yüksek sıcaklıklara maruz kalabilecek çıplak tohumların zarar görmesini en aza indirici ve neslin devamını güvence altına alan bir özelliktir.
- Kızılçam tohumlarının çimlenme başarısı bazik ortamlarda yükselmektedir. Yangın kızılçam ormanlarında, tohumlar için çimlenme engeli yaratan tohum yastığının asidik olan özelliğini, kül yardımıyla baziğe çevirmekte ve böylece çimlenme hızı ve başarısının artmasını sağlamaktadır.
- Yaşlı ve doğal kızılçam orman ekosistemlerini oluşturan ağaçların tümünün aynı yaşlı olmaları, bu ormanların bir yangın sonrası gençleşmiş olduklarını açıklıkla kanıtlamakta ve ateş dansı sonrası kendilerini başarıyla yenileyebildikleri, gençleştirebildiklerini belgelemektedir. Bu durumda kızılçamın ateş dansı ayinsel bir anlam kazanmaktadır.

Liste uzatılabilir.

Bu ayinsel dansın ekolojik boyutlarını eksiksiz kavrayabilmek için paradoksal bir kuramdan da söz etmek gerekliliği vardır. Eğer herhangi bir tür herhangi bir ekolojik etken ya da etkenler grubuna karşı uyum özellikleri geliştirmiş ise, o tür aynı zamanda, o etken ya da etkenler grubunun etkisinde kalmayı kolaylaştıracak özellikler de geliştirir. Bunun konumuzla ilgili tercümesi; belirli aralıklarla yinelenen yangınlara karşı yukarıda sıralanan ekolojik uyum özelliklerini geliştirmiş olan kızılçamın, kolaylıkla yanmasını sağlayacak özellikler de geliştirmiş olması beklenir. Bu rakiplerine karşı üstün olduğu becerilerini kullanma stratejisi ile ilgili bir durumdur ve ateşle dans ustası kızılçam bu alanda da çarpıcı özellikler geliştirmiştir.

Fotoğraf: Hasan UYSAL

Dansa Soyunan Terlemeyi Göze Almalı

Gelin şimdi de kızılçam ağaç ve ormanlarının ateşi kışkırtan, yangını davet eden özelliklerine bir göz atalım;

- Kızılçam ağaçlarının odun, iğne yaprak ve kozalakları, kolaylıkla ateş alabilen reçine bakımından zengindir. Mangal ateşini başlatmak için tutuşturucu olarak kullandığımız çıra kızılçam odunundan elde edilir.
- Kızılçam iğne yaprakları ince, uzun, bükümlü ve ikilidir. Bu nedenle kuruyup döküldüklerinde orman tabanında gevşek, gözenekli (hava boşluklu) ve görelî olarak kalın ve en küçük bir kıvılcımın bile kolaylıkla bir yangına neden olabileceği ideal bir örtü oluştururlar. En küçüğünden en büyüğüne tüm yangınların orman tabanındaki bu tür ince ve kuru yanıcıların tutuşmasıyla başladıkları göz önünde bulundurulmalıdır.
- Kızılçam orman ekosistemlerinde iğne yaprak dökümü yangın döneminde (haziran-ekim) en yüksek noktasına ulaşır. Bu yaprakların bir bölümü yaş ve kuru dalların üzerinde asılı kalarak, orman tabanındaki ateşin ağacın tepe çatısına ulaşmasını sağlayan bir merdiven işlevi görürler.
- Doğal dal kurumalarının erken yaşlarda başlaması, tohumlarını dökmüş kuru kozalakların tepe çatısı içinde uzun süre asılı kalması ağaç bünyesinde kuru/yaş yanıcı

oranının büyümesine ve böylece yangın tehlikesinin artmasına neden olur.

- Kızılçam ormanları yangınların sıklıkla çıktığı 0-800 m rakımlı ve 2-3 ay mutlak yaz kuraklığının etkili olduğu coğrafyalarda yayılış gösterirler.
- Ülkemizde orman yangınlarının büyük bölümünün kızılçam ormanlarında çıkıyor olması bu kuramı desteklemektedir.

Görüldüğü gibi kızılçam ateşin olumsuz etkilerini bertaraf edebilecek, ya da daha doğru bir deyişle, bu etkileri kendi yararına dönüştürebilecek özellikleri olduğu kadar, ateşle samimiyetini artıracak, ilişkisini sıkılaştıracak özellikleri de geliştirebilmiş, bünyesinde toplayabilmiş, ekolojik anlamda başarılı bir türdür. Başarılidir, çünkü 135 milyon yıldan beri karşı karşıya kaldığı tüm sorunlarla baş edebilmiş, yaşdaşları dinozorların (dinozorlar insanla tanışma şansını yakalayamadılar) yok olup gitmelerine ve son 400 bin yıllarını insanlarla birlikte geçirme zorunda kalmış olmalarına karşın, nesillerini sürdürmeye devam edebilmişlerdir.

Bu nedenlerle, kızılçam orman ekosistemlerinin yönetiminde, ateş-kızılçam etkileşimi mutlaka dikkate alınmalıdır. Ateşi ya da yangını, insan merkezli ve ekonomi ağırlıklı bir tanımlamayla, tümüyle zararlı ve dışlanması gereken bir etken kabul ederek kızılçam orman ekosistemlerini anlayabilme ve başarıyla yönetebilme olası değildir. Ateşle dansın milyonlarca yıllık bir süreçte yerine getirdiği ekolojik işlevler, yangın dışı yöntemlerle yerine getirilemediği sürece, bu ekosistemlerin ateşle dansını dışlamaya ya da engellemeye yönelik her uygulamanın sistemin düzenini bozucu sonuçlara yol açması kaçınılmazdır.

O Halde Yakalım mı?

Bu söylenenlerden hiçbir biçimde “o halde bırakalım ormanlar yansın” gibi bir sonuç çıkmaz, çıkarılamaz. Aksine ormanların uçak ve helikopter gibi pahalı araçlarla ateşten uzak tutulmaya çalışılmasının bedeli, beklenenin aksine, giderek artan büyük yangın sayıları, artan söndürme maliyetleri ve kronikleşen ekosistemlerin kendilerini yenileme düzeninin bozulması hatta

engellenmesi biçimlerinde ödenebilir. Kızılçamın ateşle dansı tarafsız bir gözle, ne denli iyi kavranabilirse bu ekosistemlerin yönetiminde başarılı olma şansı o denli yüksek olur.

Burada “tarafsız bir gözle” tamlaması temel ekolojik bir ilkeye dikkat çekmek amacıyla kasten kullanılmıştır. İyi-kötü, faydalı-zararlı, vahşi-ehli, yeşil-sarı, büyük-küçük vb. kavramlar insan merkezli kavramlardır ve insani, insana ait, insan tarafından tanımlanmış değerleri ifade ederler ve doğada yansımaları yoktur. Doğal olgu ya da kaynakları, yönetim amacına yönelik olarak anlama bağlamında, insan merkezli kavram ve değerlerle algılamaya çalışmak, yanıltıcı sonuçlara gebedir. Örneğin; belgesellerde çitanın antilobu boğazlaması bizim değerlerimizle vahşettir. Ancak durum çita için çok farklıdır. Benim yeşil olarak gördüğüm yaprak, gözü farklı dalga boyundaki ışığa duyarlı bir baykuş tarafından kırmızı olarak algılanabilir. Doğayı kavrayıp anlayabilme ve başarıyla yönetebilme, mümkün olabildiğince tarafsız, bir başka deyişle insani değerlerden arındırılmış bir bakış açısının, yaklaşım yönteminin geliştirilmesiyle olasıdır. Kızılçamın ateşle dansı olgusuna yangın zararlıdır, tahrip eder gibi insan merkezli değerlerle yaklaşılarak orman yangınları olgusu anlaşılamaz, anlaşılamadığı için de yönetilemez.

Dansa Dair Bir Hipotez

Kızılçamlar ateşle dansa erken yaşlarda, daha 4 yaşında iken kozalak üreterek hazırlanmaya başlarlar. Kozalak, içinde sakladığı tohumlarla, geleceği güvence altına almanın bir işaretidir ve ekolojik bir anlamının olması gerekir. Antalya’da kızılçam orman ekosistemlerinde kızılçam ağaçlarının yangınla dansları sırasında almış oldukları yangın izleri kullanılarak yapılan bir çalışmada ortalama yangın sıklıklarının 9-25 yıl arasında değiştiği saptanmıştı (Neyişçi, 1985). En düşük ortalama yangın sıklığı 9, en erken kozalak tutma yaşı 4. Bu noktada, üzerinde çalışılması, açıklığa kavuşturulması gereken bir hipotez kurulması kaçınılmaz gibi görünüyor. Bu sakın uzak geçmişte kızılçam ağaçlarının 8, 7, 6, ya da 5 yıl gibi bugünkünden çok daha sık orman yangınlarına maruz kalmış olabilecekleri anlamına

gelmesin! Ekolojik bağlamda, 4 yaşında kozalak üretmenin, yangı gibi, çıkması olası yaşamsal bir sorunla baş edebilmek için geliştirilmiş ve hafızaya kaydedilmiş olması yüksek bir olasılık gibi görünüyor. Eğer bu hipotezin doğruluk payı varsa, ki bana göre var, bu küresel iklim değişimi konusuna ağaçların hafızalarına kaydetmiş oldukları geçmişe ait danslarının önemli katkılar sağlayabilecekleri anlamına gelir.

Kızılçamın ateşle dansı geçmişin gelecek, geleceğin geçmişliğini simgeleyen, farklı coğrafyalarda farklı ritimler ve farklı ezgilerle sürekli yinelenen ayinsel bir danstır ve böyle kabul edilmelidir. Tıpkı depremle yaşamaya alışmak önermesinde olduğu gibi, orman yangınlarıyla yaşamaya, ya da daha doğru bir deyimle, değer yargılarımıza ters düşse bile, ateşle kızılçam arasındaki evrimsel ilişkiyi içimize sindirebilmeli, bunu yönetim kararlarımıza yansıtabilmeliyiz. İşte bu temel nedenle orman yangınlarını orman ekosistemleri dışında tutma amaçlı “orman yangınlarıyla mücadele” stratejisinden, yangınlardan yararlanabilmeyi de içeren “orman yangınları yönetimi” stratejisine geçilmesi zorunluluğu vardır.

Yararlanılan kaynaklar:

Neyişçi, T. 1985; Antalya Doyran Yöresi Kızılçam Ormanlarında Yangınların Tarihsel Etkileri. OAE yayınları, Teknik Raporlar Serisi No: 29

Neyişçi, T. 1987; Orman Yangınlarının Önlenmesinde Kullanılabilecek Yavaş Yanan Bitki Türleri Üzerine Bir Çalışma. TÜBİTAK Doğa Bilim Dergisi, TU.Tar ve Or.

Neyişçi, T. Et al. 1996: Yangına Dirençli Orman Kurma İlkeleri, TÜBİTAK, TOGTAG-1342, OMO Yayın No: 21

Neyişçi, T., Şirin, G., Sarıbaşak, H. 2002: Batı Akdeniz Bölgesinde Orman Yangını Tehlikesinin Düşürülmesinde Denetimli Yakma Tekniğinin Uygulanma Olanakları. TÜBİTAK, TARP-2170, TOD Yayın No:2

Neyişçi, T. 2005: Ekoloji Nedir? Ne Değildir? Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi, Abant, Bolu

Bir Ormancının Günlüğünden: Yanımda Durun Hatıralar

Osman GÖKÇE
osman.gokce@ege.edu.tr
www.osmangokce.net

Üniversiteyi ya Paris'te ya da İstanbul'da okuyacağım diyordum kendi kendime. Buna aç tavuğun buğday ambarı düşlemesi gibi bakılabilir. Ama böyle bir yorum doğru olmaz. İnsan baktığı yere ulaşır. Ulaşamazsa da ulaşamamış olur. Ben de Paris'e ulaşamadım. Böylece de, liseli yıllarımın bir rüyası söndü. Sönerse sönsün. Rüya görmek izne tabi değildir. Yenisini görürüm.

Ailemin başındaki felaketten dolayı lise diplomamı, erkence gidip alamamıştım Gaziantep'ten. Üniversite sınavı zamanı gelince gittim. Diplomamı aldım ve sınıf arkadaşım Ünal Özhabes'le uzun bir tren yolculuğu yaparak Sirkeci'de bir bitli otele indik. Ünal'ın İstanbul'da yakınları vardı. Sağolsun, ertesi günü beni Nuri Osmaniye'de Vefa Talebe Yurdu adında tahtakurulu bir yurda yerleştirdi ve benden ayrıldı.

O zamanlar bugünkü gibi merkezi bir sınav yoktu. Her üniversite ve her fakülte için ayrı sınavlar vardı. Sınavlar yapıldı. Sonuçlar heyecanla beklendi ve ben İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesini burslu olarak kazandım. Kaydımı yaptırdım. Paris olmadı ama İstanbul oldu. Nedim'in gazelinesi anımsadım: Bir nim neşe say bu cihanın baharını-Bir sağır-i keşideye tut lalezarını (Bu dünyanın baharını bir yarım neşe say-Laleliğini içilmiş bir kadeh şaraba eşit tut) dedim kendi kendime. O günlerde, yarım neşe de çok neşeydi benim için. Nedim gibi neşenin, sevincin, şuhun ve şuhedanın Lale Devri saray şairi bile bir yarım neşeyle yetiniyorsa ben Berit Dağlı köylü çocuğu nasıl isteyebilirdim ki daha fazlasını? İsteyemezdim. Ne var ki bu düşüncemi şimdi ablam Ataş Habba duysaydı bana sitem ederdi ve "O da kim oluyor ki?" diye büyükenirdi.

Bir şey olmuştu ama başka bir şey daha olmuştu: Bedenim bölünmüştü, parça parça olmuştu. Bir parçam İstanbul'da, bir parçam Elbistan'da dört duvar arasındaki babamla birlikte ve diğer bir parçam da köyümde, Senem Kızı Gümüş Anamın ve ailemin yanındaydı.

Bir mektup Senem Kızı Gümüş'e yazdım. Evden para istemeyeceğimi bildirdim. Bunun onu çok mutlu edeceğinden kuşku yoktu. Yanıt iki ay

sonra geldi. Kardeşim Ekşi Mehmet'e yazdırdığı mektubu aldım. Yüzü hiç gülmezdi rahmetlinin. Bu nedenle Ahmet Dayısı ona bu adı takmıştı. Mektubun bir yerinde "Gara Osman'ım, yağmur gözlüm sen burayı düşünme, derslerine iyi çalış" diye yazdırmış ve sonuçtan memnun olduğunu da dile getirmişti. Yanıt beklediğim gibiydi.

Bir mektup da Elbistan'a yazmıştım. Oradan da beklediğim yanıt, beklediğim gibi geldi. Buruktu. Çünkü o kendi dilindeki yapı mühendisliğini yani inşaat mühendisliğini istiyordu benim için. Mektubunda bir olumsuzluk belirtmemişti, olumsuz bir söz yazmamıştı. Ama ben onun ne dediğini bilirdim. O bu sonuçtan yeterince mutlu olmamıştı. Ancak ona da "Bir nim neşe say bu cihanın baharını" diyemezdim. Boynumu büktüm, mektubu katladım ve bu satırları yazdığım güne dek sakladım. Yalnızca, onun "Yiğide dar yer olmaz" özdeyişine sığınarak yola çıktım, ormancılığa adım attım.

Üniversitenin ilk yılını yani FKB'yi (Fizik, Kimya, Biyoloji), diğer FKB okuyan bölümlerle birlikte Laleli'de Fen Fakültesinde okudum. Vefa'da Yeni Vefa Talebe Yurdu adında yine tahtakurulu bir özel yurttan kaldım ve bir odayı üç kişi ile paylaştım.

İkinci sınıfı Kireçburnu'nda, üçüncü ve dördüncü sınıfı da Büyükdere'de tek bir oda kiralayarak geçirdim. Güç koşullarda yaşadığım bu son üç yılı isteseydim, o güne göre oldukça konforlu sayılabilecek Bahçeköy'de Orman Fakültesinin içindeki öğrenci yurdunda dört kişi bir odada kalarak geçirebilirdim. Kışın Boğaz'ın sert soğuğunu yaşamazdım. Yıkanmak için sıcak su derdi çekmezdim. Bursum da bana daha yeterli olurdu.

Ama istemedim. Çünkü benim doğam buna uygun değildi. Bir odada ortaklaşa yaşamak beni zorluyordu. Eğer olanak varsa ve koşullar elveriyorsa kendi doğama uygun yaşamayı yeğlerdim. Ben de bunu yaptım.

Genelde çok övülen ve önemsenen uyumluluğun, yadsınamaz pek çok olumluluklarının yanında ödücülüğü de gerektirdiği ve bireyi ödücülüğe zorladığı ya da yönlendirdiği gibi bir ön düşünceye sahibim. Bu yönümden yakınmadım ve bu çıkıntılı yönümü yaşamım boyunca kendime ve çevreme saygı içinde korumaya çalıştım.

Üniversiteli yıllarımda okuma dağarcığıma giren en önemli yayın *Yön* oldu. 27 Mayıs 1960 İhtilali'nden sonra ortaya çıkan yeni siyasal arayışlar bağlamında 20 Aralık 1961'de bir bildirge ile yayına başlayan *Yön*'ün 30 Haziran 1967 tarihindeki kapanışına kadar sadık bir okuyucusu oldum.

Yön konusunda bir siyasal bilimci gibi konuşmam ve yazmam yanlış olur. Kendimi böyle bir yetkiye sahip saymam. Nasıl olsa bu alanda akademik ve akademik olmayan epeyce çalışma ve yayın bulunmaktadır. İlgilenenler istedikleri ayrıntılı bilgilere bu yayınlardan ulaşabilirler.

Ancak ben şu kadarını söylemekle mazur görürüm kendimi ki Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal ve Doğan Avcıoğlu'nun kurucusu olduğu haftalık *Yön* Dergisi benim için bir üniversite olmuştur. İlk çıkışında açıklanan bildirgeyi, önce 164 kişi olan daha sonra 1042 kişiye yükselen bu bildirgeyi imzalayanları, *Yön*'de yazı yazarları ve oradaki yazılanları her zaman çok önemsedim.

Biz bir grup *Yön*'cü öğrenciydik Orman Fakültesinde. Dağıtıcısı, dergiyi YONT! YONT! diye bağırarak verirdi heyecanlı ellerimize. Onun böyle bağırması çok hoşumuza giderdi. Köyümüzden mektup gelmiş gibi okurduk ağaçların altında. Döner, birbirimizle tartışırız yazılanları. Yontacağımızı düşlerdik toplumuzdaki

kabuk bağlamış kirliliklerin tümünü ve ulaşacağımıza inanırdık tertemiz öze.

Kabuklar katmerleşti, özü hiç bir zaman bulamadık. Yeterince yontamadık demek ki kötülerin üst üste katlanarak oluşturduğu o kalın kütüğü. Biz orman işçileri ve tüm işçilerimiz bu kütükleri, evvel Allah sırtımızda bugün de taşımaya devam ediyoruz. Sessizce ve farkına varamadan toplumsal gücümüzün sanki güçsüzmüşçesine yenik ve umursamazca boynumuz eğik.

Bu konu açılmışken bir gözlemimi dile getirmek isterim. Çetele tutup teker teker kayıt çıkarmadım elbette. Ancak, çok yakından ve içlerinde yaşayarak gözlemledim:

Orman Fakültesindeki *Yön* okuyucusu öğrenciler çalışkan öğrencilerdi, dersleri iyi öğrencilerdi ve kısaca söylemek gerekirse seçkin öğrencilerdi. Buna karşın meslek yaşamımda bu öğrenciler konusunda büyük bir düş kırıklığına uğradım. Fakülte yıllarındaki bu çok seçkin öğrencilerin hemen hemen hiç biri meslekte ön sıralara, karar verici makamlara gelemediler. Engellendiler çünkü. Sistem kendisinden olmayanları dışlıyordu çünkü.

Gümüş Anam anlatmıştı bir köylü öyküsü ile ve köylüce sözcüklerle. "Gün gelecek küçük taşlar büyük taşların üzerine binecek" derdi. Ben kamu yaşamımda hep bunu gördüm. Gümüş Anamın dediği gibi hep küçük taşlar yuvarlandı büyük taşların üzerine bindi. İyiler, çalışkanlar, dürüstler ezildi. Kötüler, kendi cüzdanına çalışanlar, hırsızlar ve uğursuzlar hep öne çıktı.

Bu gözlemimi doğrulamayan örnekler de vardı. Bu tür kişilikleri de erişebildiğim oranda inceledim. Ama hep midem bulandı. Her zaman şunu gördüm ve anladım ki en hafif anlatımla düzen ancak kendine benzeterek bünyesine alıyor birtakım yılgınları ve yol yorgunlarını. Benzeyenlerin yolu açık olsun!

Açık olsun ama, Emine'nin gözleri geliyor gözlerimin önüne. Gözlerimi Emine'nin gözlerinden ayıramıyorum. Öyle hüznü, öyle umutsuz, öyle derin ve öyle çok şey biliyormuş gibi bakıyor ki yüzüme, onun yüzünde başlayıp onun yüzünde bittiğini düşünüyorum bütün ömrümün. Onun bakışlarıydı diye yorumluyorum tüm geçmişimi. "Bütün maceran bu işte" diyorum kendi kendime. Al sana diyorum, al işte sonuç. Yeriniyorum, kendimi ve kendi kuşağımı aşağılıyorum belki haksızca, çalışma odamda yapayalnız.

Masallardaki gibi altı ay bir güz gitmişiz bir de geriye doğru dönüp bakmışız ki bir arpa boyu yol gitmişiz.

Emine asmıştı kendini yokluktan, yoksulluktan. İki küçük çocuğunu öksüz bırakmıştı. 26 yaşında söğüt dalı gibi bir gelin. En sıcak ili Türkiye'nin, en bol, en bereketli ili ülkemizin, Adana'da :

16 Mart 2012

*Sıradan bir gün
Sıradan bir haber
Gazetelerdeki
Sayısızca benzerleri gibi
Okunup geçen*

*Emine yirmi altı yaşında
Baharında ömrün
Geçim telaşında
Adana'da yaşıyor
Bolluk bereket ve sıcaklığın simgesi Çukurova'da
Emine dara düşüyor*

*Bu yaşta iki çocuklu
Elde ayakta biri
Omuzu mavî boncuklu
Öteki emlik kuzu
Beşikte beklekte
Emine'nin çocukları üşüyor
Od yok odun yok
Emine'nin aklı şaşıyor*

*Koca işsiz ev kiralık
Emine umarsız
Ev sahibinin sabrı tükenmiş
Acımasız amansız
Emine düşündü bir aralık
Buldu çareyi
Komşular bildirdiler polise
Emine'nin bulduğu çareyi
Çocuklar bir odada öksüz
Emine bir iptte sallanır
Öbür odada cansız*

*Şimdi kader mi bu Emine'ninki
Yokluk yoksulluktan kendini astı
Kaderini yazan düşman mı sanki
Emine'ye neydi kaderin kasti*

*Siz ağladınız mı ben ağlamadım
Tüm Emineleri yaşadım bir bir
Ağıtlar yakarak yas bağlamadım
Yürüyorum cellat boynumda kendir*

Biliyorum, hiç bir ağıt ölüyü geri getirmez. Emine de gitti, gelmez geri. Toplumumuz Eminelerle dolu. Boynumuzda kendir de olsa yürümeliyiz.

İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi öğrenciliği yıllarımda, bugün için de yazmaya ve anımsanmaya değer bulduğum Öğretici-Öğrenci ilişkileri konusuna değinmek isterim :

Ben, hepsini birbirinden değerli bulduğum hocalardan ders aldım. Işık kaynağımdır onlar:

– Bir ara bakanlık da yapmış olan Prof. Dr. Fikret

- Saatçioğlu (1910-1983),
- Yine bir ara bakanlık yapmış olan Prof. Dr. Selahattin İnal (1909-1996),
- Bir dönem İstanbul Üniversitesi Rektörlüğünü yapmış plan Prof. Dr. Fehim Fırat (1908-1980),
- Tek ordinaryüsümüz Ord. Prof. Dr. Asaf Irmak (1905-1969),
- Öğrencileri arasında Balkanlar’ın ve Ortadoğu’nun en büyük ağzı diye bilinen geodezi hocası Prof. Dr. Kemal Erkin (1910-1989),
- Önce Yüksek Orman Mektebi ve arkasından da İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirmiş, Münih Üniversitesi İktisat Fakültesinde doktorasını yapmış olan Prof. Dr. Şeref Nuri İlkmen (1903-1983),
- Öğrencilerinin “Yaşamıyoruz ki yaşlanalım” esprisini dilinden düşürmedikleri Prof. Dr. Abdülgafur Acatay (1903-1993),
- Ormanlık lisans öğrenimini ve doktorasını Münih Üniversitesinde yapan Prof. Dr. Adnan Berkel (1908-1988),
- Doktorasını Avusturya’da yapan Prof. Dr. Faik Tavşanoğlu (1908-2001),
- Kendisine öğrencileri tarafından, fakülte park-bahçesindeki *Magnolia grandiflora* (Büyük çiçekli manolya) ağacına iyi bakamadığı ve kuruttuğu için asistanı Haluk Ünlügil’in başını koparacak kadar ağaç düşkünlüğü sıfatı yakıştırılan Prof. Dr. Hayrettin Kayacık (1911-2001),
- Av hayvanlarını anlatırken “Erkek av hayvanlarının daha gösterişli olduğunu kabul ediyorum. Ancak insan türünün en güzeli kadınlardır” esprisi öğrencilerinin dillerinden düşmeyen Prof. Dr. Savni Huş (1911-1996),
- Şiir okur gibi amenajman dersi anlatan Prof. Dr. İsmail Eraslan (1917-2007),
- Türkiye’de verilen ilk ekoloji dersinin genç yaşta yitirdiğimiz ve bir kere sormakla bütün öğrencilerinin adlarını ezbere söyleyebilen bilgisayar hafızalı hocası Prof. Dr. Mehmet Sevim (1916-1964),
- Dilinden ders dışı, böcek dışı başka sözcük duyulmayan Prof. Dr. Refik Erdem (1912-1998),
- Bir dönem TÜBİTAK Genel Sekreterliğini de

- yapmış olan Prof. Dr. Muharrem Miraboğlu (1921-1988),
- Matematik istatistiği ormancılığa yerleştirmiş olan Prof. Dr. Abdülkadir Kalıpsız (1924-2003).

Burada adlarını verdiğim ve veremediğim tüm hocalarım kanımca çok değerli bilim adamlarıydı. Ancak benim üniversiteli yıllarımda hocalarla öğrenciler arasında çok mesafe vardı. Hocalar uzakta ve yaklaşılmaz durumdaydılar.

Örneğin, bir ara bakanlık da yapmış olan Prof. Dr. Fikret Saatçioğlu Hoca, Orman Fakültesi içinde bir yerden bir yere giderken arkasından park-bahçeler yürüyor, binalar yürüyor sanırdınız saygıyla. Herkes kıyama durmuş da onu selamlıyor izlenimini alırdınız. Bu silvikültür hocamıza yaklaşıp “Hocam, kayın neden güneyde yetişemez” gibi ya da benzeri bir soruyu asla soramazdınız. Yerin dibine batırırdı sizi. Benim bazen Don Kişotluğum tutmuştur. Ama yerin dibine batırılmaya da razı olmuşumdur.

Geodezi Hocası Prof. Dr. Kemal Erkin “Ben Balkanlar’ın ve Ortadoğu’nun en yetkili ağzıyım” diye derse başlar, tahta dolusu formülleri ezberden yazar, öğrencilerine bunu büyük bir hüner saydığı izlenimini verirdi. Dersin bitiminde “Sorusu olan var mı?” der, hiç kimseden soru alamaz ve “Soru sormak bilmeyi gerektirir” derdi. Ben, bilen bir kişinin neden soru soracağını anlamazdım bir türlü. Bence Hoca da beni anlamazdı. Ders bitiminde de sınıfı cepheden dönen bir muzaffer komutan edasıyla terkederdi.

Prof. Dr. Fehim Fırat, çok kibar ve çok asil görünürdü. Fakat sarayda kral naibi gibiydi, yaklaşılmazdı.

Diğerleri de farklı değildi. Hemen hepsi için, adını burada andıklarına benzer tanımlamalar yapabilirim.

Hocalar, yalnızca öğrencilerle değil kendilerinden sonra gelen genç öğretim elemanlarıyla da çok mesafeliydiler. Asistan kalmaya kimse yeltenemiyordu. Öğrencilerin dilinde asistanların adı **Çantacı** ya da **Tahta Silicisiydi**.

Mezuniyetimin hemen arkasından ve askere gitmeden önce kısa bir süre Toprak Kürsüsünde Teknik Asistanlık yaptım. O zaman görmüştüm

ki yemekhanede bile masalar ayrıydı. Hocalar başköşede, asistanlar da dipköşede ayrı masalarda yemek yiyorlardı. Aynı masalarda oturmaya tenezzül etmeyen hocaları da asistanlar (**Asalet düşkünleri**) diye eleştiriyorlardı.

Orman Fakültesi öğrencilik yıllarımdaki bu anılarımı yazarken yıllar sonraki akademisyenliğimde tanık olduğum benzer bir olayı anımsadım:

Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümünde profesör olmuştum. Yılda iki kez toplanan Fakülte Akademik Kurulu Toplantısında'yık (2006). Gündemdeki çeşitli konuları tartışıyoruz. Söz, hocalarla ilgili sağlık, yemek vb. hizmetlere ve bu hizmetlerdeki aksamalara gelmişti. Salonun sol arka kenarından genç bir yardımcı doçent söz istedi, ayağa kalktı ve "Sayın Dekanım, siz neden bizler gibi kuyruğa girip, yemeğinizi alıp, bulduğunuz boş bir masaya oturup yemek yemiyorsunuz da salonun seçilmiş bir köşesinde, özel hazırlanmış bir masada, personelin sunduğu özel hizmetlerle yemek yiyorsunuz? Bu bana hiç hoş görünmüyor. Kendimi aşağılanmış gibi algılıyorum" dedi.

Salonda sinek uça duyulur gibi bir sessizlik hakim oldu. Çıt yoktu. Dekan Bey, bıyık altından mahcup bir eda ile değil de böbürlenir bir havada gülerek "Teşekkür ederim. Eh işte makam temsil ediliyor. Olur o kadar" gibisinden bir yanıtla durumu geçiştirdi ve başka konulara geçildi.

Kendim de dahil olmak üzere, bu ve benzeri durumlardan rahatsız olan pek çok hocamızın olduğunu biliyordum. Örneğin ben, bu ve buna benzer davranışlardan rahatsız olduğum için yemekhaneye bile gitmiyordum. Buna karşın, yine kendim dahil, hiç birimizin sesi çıkmadı. O genç arkadaşımı yapayalnız bıraktık. Arkasız bıraktık. Bırakmasak ne yazardı? Kanımca hiç bir şey yazmazdı. Yerleşmiş gelenekler pash çiviler gibidir. Çakıldığı yerden başı kopmadan çıkarılamaz.

Yinelemek isterim ki bunları ışık kaynağım dediğim hocalarımı eleştirmek için değil, eksik ve kusurlu göstermek için değil yalnızca bir durum saptaması yapmak için yazıyorum. Onlara dil uzatamam. Haddim değil. Ama durum bu idi. Ben de bu durumu tanımlamaya çalıştım. Hepsisi bu kadar.

Kanımca hocalarımızda görülen bu özelliğin en anlaşılır nedenlerinden birisi Osmanlı Eğitim-Öğretim düzeninden geriye kalan kültürel tortudur.

Kültür kavramı ile ilgilenenler bilirler ki kültür zor kazanılır ve kolayca kaybedilmez, uzun ömürlüdür. Diğer bir anlatımla kültürel değişim en zor değişimdir. Özellikle din kültürü gibi inançsal kültür değişimleri de bunların en zorudur.

Osmanlı Eğitim-Öğretim düzeni inançsal temellere dayalıdır. Örneğin, tarihi II. Murat'a kadar giden ve bir saray okulu olan Enderun'da temel konulardan birisi (Kuramsal öğrenimle islami bilgileri artırma) idi. Dolayısıyla, bu düzenin temeli dine dayalı bir anlayıştır. Böyle bir temele dayanan eğitim-öğretim alanındaki kültürel öğeler kolayca değişmez.

İlki 1330'da İznik'te Orhan Bey tarafından kurulan medreselerde de geleneksel olarak eğitim ve öğretimi yapılan bilimler nakli yani İslami bilimlerdi. Kur'an, Hadis, Fıkıh, Kelam ve Arapça'ydı.

Bazı uzmanlık medreselerinde kimya, matematik, tarih, coğrafya vb. pozitif bilimler de okutulurdu. Ancak, eğitim ve öğretimin temel dayanağı İslami bilimlerdi.

Medreseler, Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan sonra çıkarılan 03.03.1924 Tarih ve 430 Sayılı Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra son buldu. Bundan sonradır ki eğitim sistemimiz laik ve ulusal bir nitelik kazanabildi.

Ancak, sözünü ettiğim kültürel tortu hemence silinip gitmedi. Öylesine gitmedi ki "Eti senin kemiği benim" anlayışına dayalı bu tortu bugün de devam ediyor. Öğrenciliğimde yaşadım bunu, öğretim üyeliğimde yaşadım, çocuklarımda yaşadım, öyle anlaşıyor ki torunlarımda da yaşayacağım bu tortunun çeşitli etkilerini. Ufuk bulanık, gözler kapalı.

Dolayısıyla, Cumhuriyet Dönemi'nin başlangıç yıllarının hocaları da öğrencileri ile iletişimi

olağanlaştıramamışlardı. Biraz daha ileri giderek diyebilirim ki bilimselleştirememişlerdi.

Davranışımın kaynağını ve dayanağını bilmiyorum. Ancak ben kendimce hocalarla öğrenciler arasındaki bu perdeyi yırtmaya çalışanlardan birisiydim. Bu tür çabalarımın olumlu ve yararlı sonuçlarını da gördüm. Yakınlaşabildiğim hocalarımdan da bugün bile yararlandığım pek çok güzel şeyler öğrendim.

Günler geçti, durum değişti ve ben de akademisyen oldum. Karşımda öğrencilerim vardı artık. Fakülte yıllarımdaki bu gözlemimden ders çıkarmalıyım. Ben de onu yapmaya çalıştım. Eğitimbilim alanında olabildiğince çok okumaya, araştırmaya ve bilgi toplamaya özen gösterdim. Ayrıca bu konuda kendim de bilimsel gözlem yolları ile bilgi üretmeye çabaladım. Küçük küçük araştırmalar yaptım. Örneğin, sınıfta öğrencilerin oturma alışkanlıkları ve oturma yerleri ile başarıları arasındaki ilişkiyi, hocalarla görüşme sıklığı ve görüşme süreleri ile başarı dereceleri arasındaki ilişkiyi, hocalara soru sorma sayısı ile başarı arasındaki ilişkiyi araştırdım. Bunlara benzer dar çerçeveli çalışmalar yaptım. Elde ettiğim bilgi ve bulguları da başarabildiğim ölçüde kullandım.

Öğretici ve öğrenci arasındaki mesafe ile öğrenme düzeyi ilişkisini bir matematik formülle ifade ettim. Bunun sözlü karşılığı “Öğrenme düzeyi, öğretici ile öğrenci arasındaki mesafe ile ters orantılıdır” biçiminde bir bilimsel yasadır. Buna göre, öğretici ile öğrenci arasındaki mesafe ne kadar küçük ya da kısa olursa öğrenme düzeyi de o kadar yüksek olur. Bir şey öğretmek isteyen, öğretmek istediği kitleye yakın olmalıdır. Bu kural her alanda geçerlidir. Siyasette de geçerlidir. Ankara’da oturup Anadolu’daki seçmene bir şey öğretemezsiniz. Çiftçi eğitiminde de geçerlidir. Kentte oturup çiftçiye ayaküstü gören ziraatçı çiftçiye eğitemez.

Bu kural, öğrenmek isteyenler için de geçerlidir. Birilerinden birşeyler öğrenmek istiyorsanız ona yakın olmalısınız. Sınıfta olabildiğince

öne oturmalısınız, her olanaktan yararlanmalı ve öğreticilerinizle aracısız ve yüzyüze, birebir görüşmelisiniz.

Günlük yaşamımızdan da bunu biliriz. Kişi en çok annesinden öğrenir. Boşuna söylenmemiştir “Anasına bak kızını al” özdeyişi. Çünkü bireye en yakın anasıdır. Bilgilerinin en çoğunu da ondan alır. Diğer yakınları da bireyin öğrendiklerinde yakınlık derecelerine göre sıralanırlar. Bu konuyu en iyi ormancılar bilirler. Onlar bilirler ki canlı ortamın ürünüdür. Bir canlı olan insan da kendi ortamının ürünüdür.

Ben hocalığımda öğrencilerimle yakın olmaya özen gösterdim. Örneğin, benim odamın kapısında öğrenci ziyaret saati yazılı değildi. Ders saatlerim, toplantı saatlerim yazılıydı. Bu saatlerin dışında öğrenci istediği zaman gelebilirdi. Öğrenci istediği saatte geldiğinde, eğer uygun değilsem o öğrenci ile birlikte uygun zamanı ayarlardık. Öğrenci dediğinin işi gücü hocayı kovalamak mı, nasıl konuşurum diye. Dersi var, sporu var, eğlencesi var, karşı cinsten arkadaşları var. Onun için görüşmeyi kolaylaştırmak gerekir diye düşünmüşümdür her zaman.

Bir gün bir yabancı bilim adamı gelmişti Fakültemize. Bir de konferans verdi. Konferansa başlamadan önce Fakültenin kuruluş yeri ile ilgili çok övücü sözler söyledi. Yakınımda olan arkadaşlarla birbirimize baktık ve bıyık altından gülüştük.

Çünkü hemen hemen hepimiz ya da hiç değilse benim çevremdeki öğrenciler Orman Fakültesinin üniversiteden, diğer fakültelerden uzakta, İstanbul’dan kopuk bir biçimde böyle bir kenara atılmış gibi olmasını çok eleştiriyorduk.

Tiyatroya, sinemaya gitme, kalabalık caddelerde gezme, toplumsal etkinliklere katılma vb. konularda güçlükler yaşıyor ve yakınıyorduk. Tümü ile haksız da değildik. Beyoğlu’nda tiyatro saat 23.00’ü geçe biterse 41 nolu son otobüsü kaçırmış oluyorduk. Bahçeköy’e nasıl gelirsın, İstanbul’da nerede yatarsın bir burs bütçesiyle?

Kız arkadaş bulmakta güçlük çekiyorduk. Sınıflarımızdaki birer ikişer kız öğrenciyi birbirimizden altın madeni gibi kısıkanıyorduk. Bu yüzden kavgalar bile oluyordu. Örneğin 240 kişilik

bizim sınıfta yalnızca 2 kız vardı. Birisini son sınıf öğrencisi Hüseyin Abimiz kaptı, birisini de sınıf arkadaşımız Osman kaptı. Taş bitti inşaat paydos.

Bazı arkadaşlarımız “Madem ki bu kadar kenara köşeye atmışlar bizi, bari buralarda bir de kız okulu olsaydı” diye çözüm yolları üretiyorlardı kendi kafalarından.

Ben o yıllarda öğrenci arkadaşlarım gibi düşünüyordum. Biraz da bu nedenden dolayı yurttan kalmıyordum. Küçük bir burs bütçesiyle Kireçburnu ve Büyükdere’de ev kiralarak öğrenciliğimi geçiriyordum.

Aradan yıllar geçti, mezun oldum, mesleğe girdim, akademisyen oldum. Bu konuyu yeniden düşündüm. O yabancı bilim adamı çok haklıydı. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi çok güzel ve çok değerli bir yere kurulmuştu. Öğrenimimiz, konumuzla ilgili ender rastlanır bir zengin laboratuvarın içinde geçiyordu. Bu kaniya ve bu görüşe varmıştım uzun zaman sonra.

Ne var ki biz bu laboratuvarı yeterince ve gereğince kullanamıyorduk. Dersler sınıflarda ve ezbere yapılıyordu. Kol boyu mesafedeki laboratuvarın içine dalıp anlatılan karaçamı, kızılçamı, kayını göremiyorduk. Dersini aldığımız orman toprağını kazıp inceleyemiyorduk. Yaban hayvanları resimlerle anlatılıyor ve bir karış ilerideki karacayı resimlerden öğrenmeye çalışıyorduk.

Orman Fakültesi öğrenciliğimle ilgili diğer bazı gözlemlerimi de not etmek isterim:

- Fakülte yönetimi öğrenci ve öğrenci sorunlarıyla ilgili gözüküyordu. Örneğin Beyoğlu’nda, Beyazıt’ta geç çıktığımız bir eğlence ya da etkinlikten yurda dönemiyorduk, arkadaşlarımızın evine sığınmak zorunda kalıyorduk. Çok kolayca çözümlenebilecek olan bu tür sorunlarımızla kimsecikler ilgilenmiyordu.
- Her türlü sportif faaliyetin en iyi bir biçimde yapılabileceği bir yerdeydik. Ama bu konu ile ilgili yapıcı, yönlendirici, işi kolaylaştırıcı, geliştirici hiç bir kişi, kuruluş ve sorumlu yoktu. Para toplayıp top alıyorduk. Öğrencisi olduğumuz Fakülte bu konularla hiç ilgilenmiyordu. Bizler de kendi kendimize bir

varlık gösteremiyorduk.

- Öğrencilerin en büyük eğlencesi Mehmet’in Kahvesi’nde oyun oynamaktı. Mehmet’in Kahvesi ise Anadolu’daki köy kahvelerinden daha farklı değildi.
- Büyükdere Piyasa Caddesi nefes alma yerimizdi. Abidin’in Lokantası aşevi ve içki mekânımızdı. Sarıyer’deki sürekli Türk filmleri oynatan sinema da tek seçeneğimizdi.
- Stajlar, staj değil de öğrenciye yardım fonuydu sanki. Staj öğrencisi yanında çalıştığı şef kadar para alıyordu. Ancak çoğu kere yan gelip yatıyordu. Çünkü şefin öğrenci ile ilgilenecek bir saniyesi bile yoktu.

İki hocamdan, önemsedığım iki de öğüt aktaracağım:

Prof. Dr. Selahattin İnal’ın son sınıfta son saatiydi. Ormancılık Politikası adlı dersi bitiriyordu. Son sözlerini, son öğütlerini, önerilerini derli toplu anlatıyordu bize. Yumuşak ve duygusal bir sesi vardı. Her zamanki gibi alçak sesle konuşuyordu. Can kulağı ile dinliyordum onu. Sözü orman köylülerine, orman köylülerine getirdi. “Oralarda, terkedilmiş dağ başlarında ve mağaramsı karanlık mekânlarda yaşayan insanlar vardır. Çekinmeden girin içeri. Mekânları karanlıktır ama kafaları aydınlıktır” dedi. Sanki bir kerpiç düştü kafama. Sarsıldım.

Çocukluğumda abimle koyun sürüsünü kışlattığımız Kömesöğüt Mezrası’nda orman içinde yaşayan ve Kısmolar denen Kürt aileleri geldi gözümün önüne. Memik Emmiyi hatırladım. Yamaca, dağın içine gömülmüş kapkaranlık bir evde yaşardı. Başı kel ve delidoluydu. Bağırarak konuşurdu. Bence, kafasının akıl dolu olmasıydı onu delidolu eden.

Haytalar’da İmmet Hasan’ı, Sarı Memmed’i, Müdürler’de Dönece Osman’ı, Yoncalı’da Havacı Hasan’ı, Havacılar’da Havacı Kadir’i ve çocukluğumda tanıdığım daha birçok dağ köylülerini ya da Selahattin Hoca’ya göre dağ bilgelerini anımsadım. Sonra “Hoca haklı” dedim kendi kendime ve bu öğüdü ömrüm boyunca hiç unutmadım.

Ancak Doğan Avcıoğlu, Yon’de **İnsan ve Orman** başlıklı makalesinde Selahattin Hoca’yı **Orman ve İnsan** görüşünü savunduğunu ileri sürerek eleştirince biraz duraksadım. Doğan Avcıoğlu

ormancılık politikasında **önce insan** diyordu ve Selahattin Hoca'yı da **önce orman** demekle suçluyordu.

Haklı mıydı? Emin değilim. Kuram başka, uygulama başka diye düşünüyordum kuşkulu bir biçimde. Yıllar geçti Selahattin Hoca, Nihat Erim Hükümeti'nde bakan oldu (26.03.1971-16.04.1973). Hoca'yı uygulamada da izleme olanağı buldum. Hoca'nın dediği doğru idi ama yaptığından memnun olmamıştım.

Unutamadığım bir başka öğüt de Prof. Dr. Hayrettin Kayacık'a aittir. Daha ikinci sınıftaydık. Orman Botaniği dersini görüyorduk. Hoca "Yarın şef olacaksınız. Görev ve yaşam yerleriniz ıssız dağ başlarıdır. Ne gerekçe ile olursa olsun bulduğunuz her fırsatta atlayın arabanıza ormanlara gidin. Şef içmeye gidiyor desinler. Şef harcırah peşinde desinler. Sakın aldırmayın. İster türkü çağırarak isterse ıslık çalarak olsun gezin ormanları. Görev yapmış olursunuz. Belki bir ağaçta bir hastalık görürsünüz. Belki yapmadığınız ya da yapamadığınız bir eksiklik bulursunuz. Her ne olursa olsun sonuçta ormanlar ve Devlet karlı çıkar." dedi. Gezen aslan yatan çakaldan yeğdir anlamında birçok örnekler vererek birçok şeyler anlattı. Bu öğüdü de hiç unutmadım, bütün işlerimde uygulamaya çalıştım. Bu tür davranışlarımdan dolayı kaybımın olmadığını ve kazançlı çıktığımı düşünüyorum bugün.

Üniversiteli yıllarımız geçti. O yıllara değin hepimizin pek çok anıları vardı. Bazılarını yaktık, bazılarını belleğimizden sildik. Birçokları da bez torbalarda, kirli çıkınlarda, tahta bavullarda ve sararmış yapraklar arasında sessizce ve şikâyetsizce yaşarlar. Her gittiğimiz yere taşırız onları. Çevremizdekiler kızarlar bize. "At artık şunları" derler. Atamayız. Bir işe yaradığı ya da yarayacağı için değil, belki de yaşadığımızı anlamak için ya da yalnızlığımıza ortak bulmak için bir hazine gibi saklarız onları, sarılırız onlara. Onlar bizi atıncaya kadar biz onları atmayız, atamayız:

*Yanımda durun hatıralar
Beni yalnız bırakmayın
Bakmayın
Yiğitlendiğime
Bakmayın
Kabadayılığımıza*

*Ben çok korkağım
Beni yaban ellere atmayın*

*Gökyüzü karanlık
Yeryüzü acımasız
Hava soğuk
Yüreğim üşüyor
Çağırıp uykusunu böleceğim
Sesimi duyup gelecek
Elimi tutup korkumu yenecek
Beni bağrına basıp
Yüreğimi ısıtacak
Hiç kimsem yok ki
Sahipsiz sonsuzluklar gibidir dört yanım
Sesim boşluklarda yankılanıyor
Karanlıklara akıyor kanım*

*Anamı çağırمام ki
Çok geç
Gelemez
Gelse bile
Onun bir eli
Dünyaya geldi geleli
Gözünün yaşını sildi
Halimi görürse çok üzülür
Kıyamete kadar ağlar
Cenneti sele verir
Dayanamam ki*

*Babamı çağırمام ki
O çok uzaklarda
Yollar kapalı
Gelemez
Gelse bile
O delidolu bir adam
Beni böyle görürse
Aklını oynatır
Alemi ateşe verir
Yakar ortalığı ne varsa
Kendi de yanar
Karşısına çıkıp
Başımı kaldırıp
Yüzüne bakamam
Bir çift söz söyleyemem
Anlatamam ki*

*En iyisi siz gelin hatıralar
Gelip oturun yanıma
Beni yalnız bırakmayın*

Bornova, 07.04.2012

Servi Ardiç (*Juniperus phoenicea* L.)

Hazin Cemal GÜLTEKİN

Ardıç (*Juniperus* L.) cinsi, *Cupressaceae* (pul yapraklılar) ailesinin, *Juniperoideae* alt ailesine aittir. Ardiçlar; dişi çiçek, özellikle kozalak pulu ile tohum tomurcuğu ilişkisi ve yaprak formlarına göre; *Oxycedrus* ve *Sabina* seksiyonuna ayrılır. Servi ardiç *Sabina* seksiyonundandır. 10-12 metreye kadar boylanan, serviye andıran bir ağaçtır. Kabuk genç yaşta oldukça düzgün, ortalama 10 yaşından itibaren uzunlamasına yırtılan bir yapı gösterir. Gri ile gri kahverengi arasında değişen rengi vardır. Fıdanlık koşullarında 2 yaşından itibaren pul yaprakları gelişmeye başlar ve 3 yaşından itibaren de çoğunlukla pul yapraklar oluşturur. İğne yaprakların 10-15 yıl gibi ileri yaşlara kadar devam etmesi, genelde; hayvan baskısı, yoğun gölge, budama ve aşırı kuraklık gibi uç koşullardan kaynaklanır.

Servi ardiç (Finike ardıcı) bir cinsli iki evcikliidir. Yalnız doğal ortamda bir cinsli bir evcikli fertlere de sıklıkla rastlanır. Yine bazı ağaçlar yıllara göre değişen cinsiyet özellikleri gösterebilmektedir. Yani aynı ağaçlar bazı yıllar veya yaşlarda daha fazla erkeklik veya dişilik özelliği taşıyabilmektedir. Çiçekler yaz sonu ve sonbaharda belirmeye başlar ve belirmeye başladığı dönemde beyaz renkli olup bahara doğru erkek çiçekler sarı, dişi çiçekler yeşil rengini alır. Servi ardiçta tozlaşma yayılış alanlarına bağlı olmakla birlikte; Şubat-Mart aylarında gerçekleşir. Tozlaşmış ve döllenmiş dişi çiçekler; Mart-Nisan aylarından itibaren hızlı bir büyüme sürecine girer. Kozalak ve tohum, tozlaşma ve döllenmeden sonraki 2. yılda, en erken Ağustos ayında olgunlaşır. Olgun kozalaklar portakal sarısı

ve kırmızı kahverengindedir, 7-15 mm çapındadır ve her kozalakdan 3-9 adet tohum çıkar. Servi ardiç fidanları kültür alanlarında iki yaşında çiçeklenmeye; 5 yaşından itibaren de yeteri kadar tohum tutmaya başlar.

Servi ardiç dünyada, Akdeniz yöresinde; Güney Avrupa, Kuzey Afrika, Kanarya Adalarında, Kızıldeniz kenarlarında çok yükseklerle çıkmadan geniş bir yayılış göstermektedir. Ülkemizde Ege ve Marmara bölgesinde 0-500 metreler arasında yayılan, karasal iklimden kaçınan bir türdür. Akdeniz bölgesinde görülmez. Bu türün yayılışı Marmaris yarım adasından başlayarak kuzeyde Yunanistan sınırına kadar dar bir sahil kuşağını takip eder. En geniş ormanlarını Milas ve Bodrum

Yayılış alanı içerisinde deniz etkisinin ulaşamadığı kışın şiddetli don görülen havzalarda ise hiç bulunmaz. Servi ardıc her çeşit ana materyal ve toprak üzerinde çimlenme ve yaşamını devam ettirme yeteneğine sahiptir. Kış neminden olağanüstü yararlanma yeteneği geliştirmiştir. Yayılış alanı içerisinde kızılçamdan dahi kuraklığa ve sıcaklığa tahammüllüdür. Uzun süren yaz kuraklığı döneminde büyümesini durdurur ve genelde sonbahar, kış ve erken ilkbaharda gelişimini devam ettirir.

Servi ardıc tohumlarını doğal ortamda daha çok, karatavuklar ve diğer bazı hayvanlar

civarında yapar. Oradan Aydın, Söke, Kuşadası, Çeşme, Ayvalık hattı ile devam eder. Bodrum ve civarındaki yayılış alanında geniş alanlarda saf bükler oluşturmalarına rağmen, genelde kızılçam ve diğer maki elamanları içerisinde küçük bükler halinde saf veya diğer türlerle ile karışık ormanlar oluşturur. Ülkemiz ardıc ormanlarının %3'ünü oluşturur. İskele kazığı, bahçe çiti inşaatı, otlatma ve yakacak amaçlı kullanımı sonucu büyük oranda tahribata uğramıştır. Hatta bu ardıcın dalları ve ince odunu beton atımında demir yerine kullanılmaktadır.

Doğal yayılış alanının iklim özelliği; kışların ılık ve yağışlı, yazların ise sıcak ve kurak geçmesidir. Yaz ayları 7 ay gibi uzun bir süreyi kapsar. Yıllık ortalama sıcaklık 15-18 °C, en yüksek sıcaklık 40 °C, ocak ayı ortalamaları güneyden kuzeye doğru değişerek 6-10°C arasında, yıllık ortalama yağış 600-1000 mm arasında, bağıl nem %60'ın üzerinde, bulutluluk yazın 1/10, kışın 6/10, oranındadır. Kış döneminde bölgeyi etkileyen hava durumuna bağlı olarak sık sık rüzgar yönü ve frekansı değişir. Yaz döneminde kıyı boyunca etezyen olarak isimlendirilen kuzeyden güneye doğru esen rüzgarlar hakim duruma geçer.

sindirim sisteminden geçirerek yaymaktadır. Servi ardıc tohumlarının yayıcı hayvanları, onların, kozalaklarının etli kısımlarını yiyerek, kozalak etinden kaynaklanan çimlenme engelini doğal ortamda gidermektedir. Doğal ortamda tohumlarının çimlenmesi de genelde sonbahar veya kış aylarında nadiren de erken baharda gerçekleşir. Bu durum uzun sürecek yaz kuraklığına önlem olarak geliştirilmiştir. Kışın çimlenmiş fidecikler yörede nadir de olsa görülebilecek donlara dayanırlar.

Servi ardıc yayılış alanının, en kanaatkâr, en dayanıklı ve uzun mesafelere en çabuk yayılabilen bir türüdür. Anakaya ve toprak tercihi yoktur. Özellikle yangına karşı dayanıklıdır ve yangını takiben kozalaklarındaki tohumlar çimlenme kabiliyetini korur hatta çimlenmeyi teşvik eder. Yanan alan kısa zamanda servi ardıc ormanı ile kaplanır. Servi ardıc belirgin bir yangın kültürü ağacıdır. Yangın tekerrürü fazla olan alanlarda ve çok sık topraklı alanlarda, fizyolojik derinliği az

topraklarda ve şiddetli deniz rüzgarlarının hakim olduğu alanlarda kızılçam, bodur çalı (garig) ve çalı (maki) formasyonuna üstünlük gösterir. Bu durumun diğer bir nedeni de çok erken yaşta tohum tutabilmesidir.

Servi ardıc ışık ağacı olmasına karşın, tohumları gölgede çimlenebilir ve uzun süre 5-15 yıl gölgede diğer çalıların içerisinde yaşayabilir. Bu dönemde pul yaprak geliştirmmez. Pul yapraklar fidanın içinde gelişimini sürdürdüğü çalıdan gün ışığına ulaşması veya hayvan baskısından kurtulması ile birlikte geliştirilir. Bu aşamadan sonra gölgeye fazla tahammül edemez tipik ışık ağacı özelliği gösterir. Fidanlık aşamasında ilk bir iki yıl yandan veya üstte gevşek siper uygulamasından hoşlanırlar. Başlangıçta siper altında yaşayan genç bireyler deforme olmadan yaprak formunu değiştirerek gelişimlerini sürdürebilirler. Genel yayılış alanındaki topraklar çoğunlukla killi ya da killi balçık olmasına karşın; anakayanın kireçtaşı olduğu, gevşek, drenajı ve havalanması iyi

alanlarda iyi gelişirler. Durgun suyu sevmezler. İyi topraklarda 20 yaşında 4-5 m. boya ulaşabilirler. Bulunduğu toprak özelliğine göre kök sistemi oluşturmasına karşın genelde kazık kök sistemi oluşturur. Sevi ardıcın yayılış alanında toprak yüzeyi ölü örtüden yoksundur. Sığ topraklı kuru, sıcak ve kayalık yamaçlarda tek tabakalı ormanlar oluştururlar. Makaslanabilir olması, susuzluğa, sıcaklığa ve şiddetli deniz rüzgarlarına dayanma özelliklerinden dolayı yayılış alanında bulunan park ve bahçelerde kullanılmalıdır. Elbette diğer doğal türlerde olduğu gibi bu konuda da Orman teşkilatı, öncülüğü ele almalıdır. İlk örneklerini kendi tesislerinde oluşturmaktadır. Bu ardıc türünün fidanlık ve ağaçlandırma konularındaki bilgi birikimini sıcak-kurak iklime sahip (Arap ülkeleri gibi) ülkelere paylaşmak mümkündür. Ülkemiz son yıllarda benzer ülkelere eğitim programları hazırlamaktadır.

Kaynaklar:

1. Kayacık, H., 1980, Orman Park Ve Ağaçları Özel Sistematigi. İÜ Orman Fakültesi Yayın No: 281, Cilt:1, 383 s İstanbul.
2. Pilger, R, 1951, Ardıc (*Juniperus* L) Cinsi. (Çev: Kayacık, H) Orman Fakültesi Yayınları, 26 s,
3. Atalay, İ., 2002, Türkiyenin Ekolojik Bölgeleri. Orman Bakanlığı Yayın No: 163, 266 s, İzmir.
4. Gültekin, H, C., 2007: Türkiye Ardıc (*Juniperus* L.) Türlerinin Ekolojisi ve Silvikültür Teknikleri, Orman Mühendisleri Odası Yayın No: 27, 136 s, Ankara.
5. Gültekin, H, C., 2007: Ardıc (*Juniperus* L.) Türlerimiz ve Fidan Üretim Teknikleri, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, Fidanlık ve Tohum İşleri Daire Başkanlığı Yayını, ISBN 978-605-393-002-0, 44 s. Ankara
6. Gültekin, H, C., Gültekin, Ü, G, 2006, Bazı Türkiye Ardıçlarının (*Juniperus* L.). Doğal Yayılışı, Biyolojisi ve Ekolojisi., Batı Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Dergisi Yayın No:34. s 39-66. Antalya.

Yalıçapkını *Alcedo atthis* (L.)

Yrd. Doç. Dr. Nuri Kaan ÖZKAZANÇ

SİSTEMATİKTEKİ YERİ

Takım: Coraciiformes (Kuzgunkuşları)

Familiya: Alcedinidae (Yalıçapkınıgiller)

Tür : *Alcedo atthis* (L.)
(Yalıçapkını)

Ing : Common Kingfisher,
European Kingfisher, Kingfisher

Alm : Eisevogel

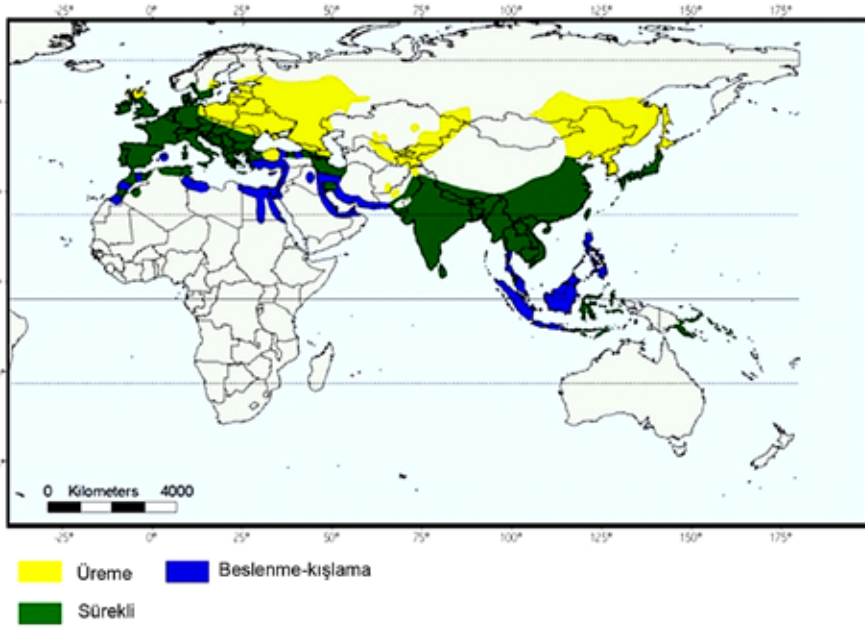
Frn : Martin-pêcheur d'Europe

Statüsü:

Yalıçapkını IUCN'in kırmızı listesinde düşük risk seviyesinde (LC) sınıflandırılmış bir kuş türüdür.

Morfolojisi:

Yaklaşık olarak 17-20 cm boylarında olan yalıçapkınları, çok güzel olan yanardöner parlak renkleri ile kolaylıkla tanınabilecek bir su kenarı kuşudur. Fakat oldukça ürkek ve çekingen olan bu kuş kendini çok iyi saklar ve ancak dikkatli gözler tarafından gözlenebilir. Ortalama ağırlıkları 30-44 gram kadardır. Ülkemizde bulunan üç yalıçapkını türünden (yalıçapkını, İzmir yalıçapkını, alaca yalıçapkını) en büyük olanıdır. Vücudunun alt kısımları parlak kestane kırmızısı renklerde iken, üst kısımları ise yine parlak mavi ya da turkuvaz renklerde dir. Sabitken çok belirgin olan bu renkler uçuş sırasında bu kadar belirgin olmayabilir. Genel vücut yapısı tıknaz bir görüntü sergiler. Tüneme sırasında dik ya da öne doğru eğilir. Dinlenirken ise kambur durmayı tercih eder. Çoklukla dişi ve erkek cinsiyetler birbirine benzemektedir. Ancak üreme dönemlerinde bazı renk değişiklikleri göze çarpmaktadır. Bu dönemde erkeklerde tamamen siyah bir görünüm göze çarpabilmektedir.

Yalıçapkınlarının başları oldukça büyük, koyu mavi, enine açık mavi ya da beyaz ince şeritlidir. Sırt ve kuyruk örtü tüyleri parlak mavi, omuz başı mavi-yeşil, diğer kanat örtü tüyleri ise koyu mavidir. Kanat tüylerinin üzerlerinde açık mavi renkte benekler bulunmaktadır. Kanat uçma tüyleri ise koyu gri-mavi renktedir. Gaga ile gözler arasında pas renginde ve üzerinde beyaz lekeli bir bölge bulunur. Bu lekenin altından gözlere doğru uzanan dar siyah bir band bulunmaktadır. Kulak tüyleri kahverengidir. Gerdan ile boyunun iki yanı beyazdır. Göğüs, karın ve kuyruk altı tüyleri parlak kiremit rengindedir. Kuyruk oldukça kısadır. Gaga kama şeklinde, kalın ve uzun, kenarları köşeli, ucu sivridir. Gaga rengi boynuz renginde ya da siyahtır. Ayaklar ise parlak kırmızı renktedir. Dişide erkekten farklı olarak gaga dibi turuncu renklidir. Yalıçapkının genç bireyleri erişkinlere benzese de, bunlara göre daha soluk yeşil tüylere sahiptirler.

Yayılışı:

Bulundukları bölgelere göre yerli, gezici ya da geçici karakterlere sahip olan yalıçapkınları dünyada tüm palearktik bölgede geniş bir yayılış alanına sahiptir. Yalıçapkını Japonya'dan itibaren Avrupa ve Asya ülkelerinin hemen hepsinde bulunmaktadır. Ayrıca Afrika'nın güney bölgelerinde de yayılış göstermektedir. Kuzey Avrupa'da özellikle Britanya'da yaygın olmasına rağmen, orta ve güney İngiltere ve İskoçya'da daha nadir olarak görülmektedir. Dünyada yayılış yaptığı ülkeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Afganistan, Arnavutluk, Cezayir, Andorra, Avusturya; Azerbaycan, Bahreyn, Bangladeş, Belarus, Belçika; Butan, Bosna ve Hersek, Brunei Sultanlığı, Bulgaristan; Kamboçya, Çin, Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Mısır, Estonya, Finlandiya; Fransa; Gürcistan, Almanya; Cebelitarık, Yunanistan, Hong Kong, Macaristan, Hindistan, Endonezya, İran, Irak, İrlanda, İsrail, İtalya, Japonya, Ürdün, Kazakistan, Kore, Kuveyt, Kırgızistan, Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti, Letonya, Lübnan, Libya, Litvanya, Lüksemburg, Makedonya, Malezya, Malta, Moldova, Moğolistan, Karadağ, Fas, Nepal, Hollanda; Norveç, Umman, Pakistan, Filistin, Papua Yeni Gine, Filipinler, Polonya, Portekiz, Katar, Romanya, Rusya, Suudi Arabistan, Singapur, Slovakya, Slovenya, Solomon Adaları, İspanya; Sri Lanka, Sudan, İsveç, İsviçre, Suriye, Tayvan, Çin, Tacikistan, Tayland, Tunus, Türkiye, Türkmenistan, Ukrayna, Birleşik Arap Emirlikleri, Özbekistan, Vietnam

Yurdumuzun her tarafındaki sulak alanlarda sıklıkla rastlanan yalıçapkını sadece doğu bölgelerde bazı lokal noktalarda bulunmamaktadır.

Yaşam Alanları:

Çoklukla karasal sulak alanlarda bulunan yalıçapkınları birçok göl, gölet, kanal, nehir gibi tatlı su kaynaklarının kıyılarında yaşamlarını sürdürürler. Çoklukla yavaş akan nehirleri tercih ederler.

Besinleri:

Esas besin kaynağını balıklar oluşturmaktadır. Bunun dışında kurbağa yavruları, su böcekleri, sülükler ve su salyangozları gibi bazı omurgasız hayvanları da zaman zaman tüketmektedirler. Temiz ve duru sularda avlanmayı tercih ederler.

En çok dere kayası, çapak, çamcak, kızılkanat, gördek, karabalık, dikence, kepenez gibi balıkları avlamayı tercih eder.

Biyolojisi:

Yalıçapkınları yuvalarını çoklukla nehir kıyılarındaki kum ya da toprak tabakasına, ya da buralara yakın olan bir ağacın kökleri arasına bir tünel şeklinde inşa ederler. Bu yuvalar yuvarlak bir oda ile başlayıp içe doğru devam eden bir tünel şeklindedir. Tünelin kazılmasında her iki cinsiyet de yardımcı olur. Üreme sezonunda yalıçapkınlarını eşlerini bulmak için su yüzeylerine yakın mesafeden uçuş yaparken rahatlıkla görmek mümkündür. Çiftleşen dişiler Nisan-Mayıs ayları arasında 6-7 adet beyaz renkteki yumurtalarını yuvadaki çıplak toprak üzerine bırakırlar, ancak daha sonra bunların etrafı balık kemikleri ile çevrilir. Yaklaşık olarak 19-21 gün süren kuluçka

döneminde her iki ebeveyn de kuluçkaya yatar. Yumurtadan çıkan yeni bireyler 23-27 günlük bir bakımdan sonra tüylenerek palazlanırlar ve yuva girişine doğru yönelirler. Yeni yavrular bir yılda eşeyssel olgunluğa ulaşırlar. Ergin bireyler yılda 2 bazen 3 kez çiftleşebilirler. Monogam türlerdendir ve sezonluk çiftleşirler. Üreme dönemleri dışında yalnız yaşarlar. Doğada 10 yıl kadar yaşadıkları gözlemlenmiştir.

Yalıçapkınlarının en göze çarpan davranışlarından birisi avlanmalarıdır. Genellikle su yüzeyinden 1-1,5 metre yükseklikteki bir dal üzerine tüneyen yalıçapkını buradan su altındaki balıkları rahatlıkla izleyebilmektedir. Kendisine uygun ve su yüzeyine yakın bir balığı gördüğünde, bulunduğu yerden direk olarak uçmadan suya çok büyük bir hızla dalarak balığı avlamaktadır. Ancak bazı durumlarda tüneyebilecek bir dal bulamadığında yalıçapkını hızlı kanat çırpışları ile tıpkı bir helikopter gibi havada sabit olarak asılı kalabilir ve avını gördüğünde hızla dalarak avını alır ve yakın bir tüneğe giderek beslenir. Yalıçapkınının beslenme sırasında ince buz katmanlarını delebildikleri de gözlenmiştir. Suyu dalan yalıçapkınlarının göz kapakları açıktır, fakat şeffaf bir zar gözlerini örtmektedir. En fazla 1

metreye kadar derine dalabilmektedir. Yalıçapkının balıkları yakalamadaki başarısı berrak sularda % 100 civarındadır.

Oldukça hızlı ve akrobatik uçan yalıçapkınları uçarken mümkün olduğu kadar su yüzeyine yaklaşmayı severler ve bu uçuşta çok tiz ve çılgıncı andıran (ssiii ya da ssitii) ötüşlerini yaparlar.

Günümüzde yalıçapkınlarını tehdit eden en önemli husus yaşam alanları olan sulak alanlardaki evsel ve kimyasal atıklar ile meydana gelen kirlenmelerdir. Ayrıca gürültü de bu türü oldukça rahatsız eden bir etmendir.

Yalıçapkını için söylenecek en ilginç noktalardan birisi de adını alış sebebidir. Yalı, Rumca kökenli bir kelime olup deniz kıyısındaki ev anlamına gelmekle beraber asıl anlamı deniz kıyısıdır. Bu sebepten yalıçapkını adını yalılardan değil kıyılarda yaşayan bir kuş olmasından almıştır. Benzer şekilde çapkın kelimesi de eskiden günümüz anlamından farklı olarak hızlı ve çevik anlamında kullanılmaktaydı. Ancak bu kelime daha sonraları bugünkü argo anlamını kazanmıştır. Dolayısı ile yalıçapkını esas olarak adını kıyıda

Yazıda kullanılan tüm fotoğraflar Dr. N. Kaan ÖZKAZANÇ tarafından çekilmiştir

yaşamayı ile hızlı ve çevik olmasından almıştır. Ancak burada yalıçapkının çok bilinen isim öyküsünü de anlatmakta fayda vardır.

Eski zamanlarda kıyılarda bulunan yalılardaki kadınlar, odalarından baktıklarında avlanmak için havada asılı kalan yalıçapkınlarını görürler ve bu kuşun kendilerini gözetlediklerini zanneder ve kuşun çapkınlık yaptığını düşünürlermiş. Bu söylenti zamanla kuşa yalıçapkını denmesine sebep olmuş.

Yalıçapkının ülkemizde şu an için belirlenmiş bir alt türü bulunmamaktadır.

Kaynaklar:

Anon (2005) Türkiye Kuşları. Doğa Burda Dergi Yayıncılık. 135 s. İstanbul.

Benson, V. S. (1971) The Observer's Book of Birds. Frederick Warne&Co.Ltd. London, England ISBN: 0 7232 0043 2

Çanakçıoğlu, H., Mol T. (1996) Yaban Hayvanları Bilgisi. İstanbul Üniversitesi Yayın No: 3948, Fakülte Yayın No: 440 ISBN 975-404-424-4 X +550 s. İstanbul

Ergene, S. (1945) Türkiye Kuşları. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Monografileri, Say:4, Kenan Matbaası, XX + 361s. + 104 Tablo İstanbul.

Hayman H., Hume R. (2005) Kuş Gözlemcisinin Cep Kitabı. Avrupa'nın Kuşları. Kuş Araştırmaları Deneği Yayınları. ISBN: 975-00270-0-0 Semih Ofset, Ankara (Çeviri:Beyser Semizoğlu)

Kızıroğlu, İ. (1989) Türkiye Kuşları (Kıymızı Listede

Olanlar ve Bulundukları Bölgeler) Orman Genel Müdürlüğü, Eğitim Daire Başkanlığı, Yayın ve Tanıtım Şube Müdürlüğü 314 s. Ankara

Peterson, R., Mountfort. G., Hollom P.A.D. (1972) A Field Guide to the Birds of Britain and Europe. Printed in Great Britain Collins Clear-Type Press London and Glasgow. ISBN 0 00 212020 8

Somçağ, S. (2005) Türkiye Kuşları. Yapı Kredi Yayınları-2273 ISBN: 975-08-1019-8 275 s. İstanbul.

Turan, N. (1990) Türkiye'nin Av ve Yaban Hayvanları. Kuşlar 2. Kitap. Orman Genel Müdürlüğü, Eğitim Daire Başkanlığı, Yayın ve Tanıtım Şube Müdürlüğü 274 s. Ankara.

The IUCN Red List : <http://www.iucnredlist.org/>

ARKIVE: <http://www.arkive.org>

Ormancılık Bilim ve Teknolojilerindeki Gelişmeler

Çeviri: Şaban ÇETİNER

Orman Yük. Müh., İç Anadolu Ormancılık Araştırma Enstitüsü
saban.cetiner@yahoo.com

Çevirenin Önsözü

Gelecekteki ürün ve hizmet ihtiyaçlarını karşılama fırsatını veren bilim ve teknoloji insan toplulukları için hayati öneme sahiptir. Kitabın tercüme edilen bu bölümü ormancılığın gelecekteki sorunlarını, geleneksel bilgilerin önemini de kabul edip, ifade etmeye yarayabilecek olan ormancılık bilim ve teknolojilerindeki gelişmeleri tanıtmaktadır. Düzeltme için Enstitümüz uzmanlarından Dr. Havva KAPTAN'a teşekkür ederim.

Aşağıda sadece Ar-Ge kısmı tercüme edilen eser (**State of the World's Forests**, 2009, 152 s., www.fao.org/docrep/011/i0350e/i0350e00.HTM), Birleşmiş Milletler / Gıda ve Tarım Teşkilatının (FAO) bu konuda 1995'ten itibaren 2 yılda bir yayımladığı 8. rapordur. Raporların hazırlanma şekli ve konuları birbirinden çok farklıdır.

İlk raporda (1995) Ar-Ge konusu incelenmemiştir. Türkiye, Avrupa Ormanları (Ek-2) cetvelinde 20.2 milyon ha (%26) ormanın sahibi olarak ve 1980-90 döneminde ormanlarını % 0.03 artırdığı görülmektedir.

2. Raporda (1997) Ar-Ge ile ilgili genel bilgi yoktur. Türkiye, Yakın Doğu Bölgesinde incelenmiş olup "Türkiye, bölgede iyi yapılanmış orman araştırma birimlerine sahip az sayıdaki devletlerden (İran, Irak, Suriye ve İsrail) biridir. Ormancılık araştırmaları genellikle ormancılık sorunlarına yönelik olup çevre ve sosyo-ekonomik konular az sayıda araştırmanın konusudur" ibaresi vardır.

3. Raporun (1999) 2. bölümünde (İdari Yapının Değerlendirilmesi) "Ormancılık Araştırmalarında ve Teknoloji Transferinde Eğilimler" konusu genişçe (3 s.) incelenmiştir.

4. Raporda (2001) "Ar-Ge ve Teknoloji" bölümü yoktur. Şu bilgiler kısaca verilmiştir; a) *Ormancılıkta Biyoteknoloji*, b) *Orman sanayinde teknoloji*.

5 Raporun (2003) özet kısmında "Ormancılıkta Bilim ve Teknoloji" 1 sayfa halinde incelenmiştir.

İlaveten, Ar-Ge konusu 2. bölümde "Ormancılıkta bilim ve teknoloji: Boşlukların Artırılması ve Seçeneklerin Yaklaştırılması" alt başlığıyla ve kapsamlı yer almıştır. Özetle, "Ar-Ge kapasitesinin bilhassa fakir devletlerde geliştirilmesi gerektiği ve kısıtlı imkanların verimli ve etkin kullanılabilmesi için yenilikçi araştırmalara ağırlık verilmesi gerektiği" belirtilmiştir.

6. Raporun (2005) Ar-Ge başlığı yoktur; "Ormancılıkta Biyoteknoloji" çok kısa incelenmiştir.

7. Raporda (2007) da Ar-Ge alt başlığı yoktur. Ormancılık, kıtalar itibarıyla ve konularına göre değerlendirilmiştir.

Dünya ormancılığındaki gelişmeler ve Türk Ormancılığının dünyadaki yerini merak edenler, FAO'ya ait 10'ar yıllık **Dünya Ormanlarının Değerlendirilmesi** (İng. kısaltması **FRA**) raporlarından ve 5'er yıllık ara raporlarından (www.fao.org/forestry/fra/en) faydalanabilirler. Bu raporlar dünya ormanlarını ve ormancılığını konulara göre incelemektedir; "Ar-Ge ve Teknoloji" bilgileri ise yoktur.

1. GİRİŞ

Bilim ve teknolojiler sisteminde temel ve strateji araştırmaları, uygulamalı ve uyarlanabilir araştırmalar ile bunların sonuçlarının kabulü vardır.

Kapsamlı söylenirse, ormancılık bilim ve teknolojiyi genellikle 2 alana yöneliktir; a) Orman ve ağaç kaynaklarının orman ürünlerinin ve çevre

hizmetlerinin temini amacıyla yönetilmesi, b) Odun ve odun dışı orman ürünlerinin hasadı, taşınması ve işlenmesi.

Bu konudaki eğilimler şu hedeflerden en az birisine yoğunlaşır; a) Maliyeti azaltmak ve verimliliği artırmak, b) Yeni ürünler ve hizmetler geliştirmek, c) Bu kaynakları korumak ve zararlı çevre etkilerini azaltmak, d) Enerji etkinliğini artırmak.

Bu hedeflere ulaşmada biyo-teknoloji, nano-teknoloji, bilişim ve iletişim teknolojileri gibi daha yeni alanların dikkate değer etkileri vardır.

Gelişen bir araştırma alanı ise çevre hizmetlerini sunmaya yönelik bilim temellerini artırmaktır. Bu, genellikle ekosistem süreçlerini ve farklı insan müdahale seviyelerinin içeriğini araştırmayı kapsar. Örnek olarak, iklim değişikliğinin azaltılması ve (bu değişikliğe) uyumda arazi kullanımına bağlı olarak karbon değişimlerini ve türler ile ekosistemlerin (bu) değişimlere nasıl uyum sağlayacağını anlamaya yönelik güçlü çalışmalara ihtiyaç olacaktır.

Gelişmiş ve gelişen devletlerin bilim ve teknoloji kapasiteleri çok değişiktir. Bu durum devletlerin genellikle eğitim, öğretim ve altyapıya yatırım yapabilmedeki farklılıklarını yansıtır. Uluslararası Ormancılık Araştırma Kurumları Birliği (IUFRO) üyelerinin bölgelere (kıtalara) dağılımı araştırma kapasitesindeki kıtalar arası farkı göstermektedir.

Bilimsel verilerin teknolojiye aktarılması ve sonradan bunların uygulanmasındaki büyük sorunlar, kısmen dağınık düzenlemeler sebebiyle devam etmektedir. Teknolojinin kabulü konuya özeldir. Çoğu zaman, aynı görev için ulaşılabilen teknolojiler dizisinde mutlaka bir seçenek bulunmalıdır.

Devlet orman idareleri, geçmişte bilim ve teknoloji gelişmelerine öncülük etmiştir. Bugün daha çok kuruluş bulunduğu için devletlerin etkisi genel olarak azalmakta ve birçok ülkede devlet ormancılığının kapasitesi keskin bir şekilde zayıflamaktadır.

2. BELİRLİ KONULARDAKİ BİLİM VE TEKNOLOJİ

2.1. Orman İşletmeciliği

Doğal ormanlar 20. yüzyılın geneli için odun ve diğer orman ürünlerinin ana kaynağıydı; orman araştırmaları da bunların sürdürülebilir yönetimine yoğunlaşmıştı. Önemli türlerin yoğunluğu, büyüme hızları, ılık ve nem istekleri, tabii gençleşme kabiliyetleri, satılabilen ve pazarlanmayan türlerin rekabeti dikkate alınarak, çeşitli silvikültür (örnek, seçme ve siper) sistemleri geliştirilmiştir. Düşük yoğunlukta tomruk üretimi, çevre hizmetlerinin baltalanmasını önleyebilmek için kabul edilmiştir. Hassas araziler ise üretim dışı bırakılmıştır.

Pek çok devlet, ağaçlandırma sahalarından odun üretmesi ve geniş tabii orman parçalarını üretim harici bırakması dolayısıyla, Düşük yoğunlukta yönetim sistemlerini terk etmektedir. Odunların tabii özelliklerine ve büyüklüğüne bakmaksızın işlemeye imkan veren teknolojilerin gelişmesi de bu sistemlerden uzaklaştırmaktadır.

Doğal ormanlardaki araştırmalar, sürdürülebilir orman yönetimi (SOY) ilkelerine uygun olarak çevre, sosyal ve iktisadi hedefleri bütünleştirmeye odaklanmaktadır. Ülke, kıta ve dünya ölçekli pek çok teşebbüs SOY yönündeki atılımlara değer biçen ölçüt ve göstergeleri geliştirmeye yoğunlaşmaktadır. Buna ulaşmak için çok sayıda araştırmanın ana hedefi, ekosistemlerin yapıları ve işlevleri, ekosistem bileşenleri ve süreçleri arasındaki zaman ve mekan etkileşimleri, bunların acil ve daha kapsamlı sosyoekonomik ilişkileridir. Fakat bu araştırmaları bilhassa gelişmekte olan devletlerde yaparken bazı sorunlar doğmaktadır (CIFOR, 2004).

Büyük miktardaki zaman ve mekan verilerinin çözümlenme ve yorumlanma hızlarını artıran teknolojiler bazı devletlerde orman yönetimini kökten değiştirmektedir. Bu değişim giderek yaygınlaşacaktır. Uydu görüntülerinde çözünürlüğün artması ve bunları yorumlamaya yönelik yazılımların gelişmesi ormansızlaşmanın, hastalık ve zararlıların, yangınların ve muhtemel diğer yıkıcı etkenlerin gerçek zamanlı olarak izlenmesini destekleyecektir.

Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS, *İng.* GIS) ve dünya yörüngesindeki uydu sistemleri, orman kaynaklarının yapıları ve durumları hakkında orman işletmecilerine gitgide daha kesin, hızla işlenebilen ve iletilen bilgileri sağlamaktadır. Bu bilgiler halkın katılımı, hukukiliğin tasdiki ve 3. kişilerin sertifikalanmasında belge olarak da değerlidir.

İklim değişiklikleri veya dikim, aralama, üretim, vs. insan müdahaleleri gibi doğal süreçler sonucunda oluşacak değişimleri tespit amacıyla, CBS ve uzaktan algılama ile bağlantılı yeni modelleme ve görüntüleme yazılımları gelecekteki orman peyzajlarına ait kalitesi yüksek dijital benzeşimleri sağlar. Benzeşimler, orman yönetim kararlarını oluştururken halkın sorumluluk almasını kolaylaştırır (Shephard ve Meitner, 2005).

Giderek acil hale gelen bir araştırma alanı ise ormanların iklim değişikliğine uyumuyla ilgilidir. Örneğin, iklim değişikliğinin ekosistemlere ve tür çeşitliliğine yapabileceği etkilerin tahmini, ağaç topluluklarının iklime uyum için verebileceği tepkilerin tahmini ve orman ağaçlarının değişen iklime uyumuna yardım edecek stratejilerin tespiti amacıyla, ağaçların büyümesine ve sağlığına ait genetik ve çevre değişimleri araştırılmaktadır (Wang vd., 2008).

2.2. Ağaçlandırma Ormanları ve Odun Üretimi

Ormancılıkta en çok yatırım ağaçlandırma ormanlarına yapılmaktadır. Daha hızlı gelişme oranı sayesinde verimliliği artırma, odun kalitesini geliştirme ve ormanların zararlı çevre şartlarına, hastalık ve zararlılar ile diğer tehlikelere karşı koyabilme yeteneklerini yükseltme araştırmaların temel hedefleridir.

Hızlı gelişen ve kısa idare süreli işletilen okaliptuslar, ekvator çamları, kavaklar, vb. türlerde muazzam verim artışları elde edilmektedir. Örnek olarak, Brezilya'daki okaliptus ağaçlandırmalarında verim 50 m³/ha'ı geçmiştir. Verim artışı, ıslah edilmiş fidanların, fidanlık uygulamalarının, yetiştirme ortamı, tür uyumu ve yoğun yetiştirme ortamı işletmeciliğinin toplam etkilerinin bir sonucudur. İşletmecilik kalitesini yükseltme yönünde, bütünsel zararlı böcek mücadelesi gibi

ciddi çalışmalar yapılmaktadır.

Hızlı gelişen ve kısa idare süreli türlere odaklanma, imalat (kağıt hamuru, kağıt ve geri kazanılan lif levha üretimi) sanayinin talepleriyle ilgilidir. Sanayi, işleme teknolojilerindeki buluşları özendiren ana yönlendiricilerdendir. Yeni gelişmeleri daha çok şirketler uygulamaktadır. Ancak, 2005'te bunların ağaçlandırma ormanlarındaki payları sadece %18'dir. Böylece, dünya çapında verimlilik artırmaya yönelik geniş kapsamı dikkate alınınca, ağaçlandırma ormanlarındaki payları sırayla %50 ve %32 olan devletlerin ve küçük işletmelerin ileri teknolojilerin pek çoğunu kullanacak kabiliyette değildirlir.

Ağaç ıslah programlarının amacı; cazip özelliklere sahip yeni nesillerin geliştirilmesini ve kitleler halinde üretilmesini hızlandırmaktır. Moleküler teknikler ağaçlardaki genetik farklılıkları, böcekleri, toprak ve bitki mikroplarını tanımlamayı mümkün kılar. Geleneksel ıslah teknikleri doğal genetik farklılıklara dayanmakta iken, artan, ama ihtilaflı olan çalışmalar ise genetiği değiştirilmiş ağaçların geliştirilmesi yönünde ilerlemektedir.

Tamamlanmış *Populus trichocarpa* genom haritalaması sayesinde ağaçlardaki genetik işlevler daha iyi anlaşılmıştır. Yakın tarihli *Eucalyptus grandis* gen haritalama çalışmaları bu kapasiteyi geliştirecektir. Orman biyoteknolojisi hücrenin işlevleri hakkında bilgileri artırabilecek, odun oluşumu, strese dayanma, karbon bağlama ve tutma gibi süreçlerin daha iyi anlaşılmasına fırsat verecektir (Okaliptus Ağ, 2007).

Toprağın ve suyun fakirleşmesi ve biyo-çeşitliliğin kaybı ağaçlandırma ormanlarının genişlemesi kapsamında öne çıkan diğer konulardır. “Ağaçlandırma Ormanlarının Yönetimi” hakkında gönüllü FAO Rehberi (FAO, 2006f) iktisadi, sosyal ve çevre bileşenlerinin hakkını vermeye dikkat eden bütüncül bir yaklaşımı sunmaktadır.

2.3. Agroforestry

Tarım ürünlerini, evcil hayvanları ve ağaçları kapsayan tarım ormancılığı hakkındaki araştırmalar; yetiştirme ortamı ölçekli toprak,

topografya, ışık ve nem teminindeki farklılıklardan faydalanarak, toplumların ve ailelerin iktisadi, sosyal, kültürel ve çevre ihtiyaçlarını karşılamak üzere bu bileşenlerin en iyi şekilde kullanılmasını hedefler.

Tarım ormancılığı teknolojileri genellikle ekoloji ve kültür bakımından yetişme ortamına özeldirler. Teknolojiler, geleneksel olarak uygulanıp kazanılan deneyimler ile geliştirilir ve nesilden nesile geçer. Başarılı tarım-ormancılığı sistemlerine ve uygulamalarına yol boyu bitkileri, orman-mera (*silva-pasture*), rüzgar perdeleri, canlı çitle birlikte ekim veya dikim, park alanları, ev bahçeleri ve münavebeli ürünler dahildir. Bazıları tarla ve tarla dışı ihtiyaçlar ve kısıtlamalar giderilirken geliştirilmiş olup asırlardan beri mevcuttur. Tarım-ormancılığı araştırmaları, çağdaş bilim ve teknoloji araçlarını geleneksel uygulamaları geliştirmeye yardımcı olmak ve bu uygulamaların yaygınlaşmasına fırsat vermek için kullanır. Bu araştırmaların genellikle iktisadi ve diğer faydaların çeşitli bileşenler arasındaki bağlantılarını dikkatle değerlendiren bütüncül bir bakış açıları vardır.

Tarım-ormancılığı halen yeni pazar fırsatlarını cevaplamaktadır. Orman sanayinin ihtiyacı olan yapacak (sanayi) odunlarını üretmek amacıyla çiftliklere ağaç dikimi birçok devlette artmaktadır. Benzer şekilde, arazi verimliliğinin ıslahı ve geliştirme odaklı olarak, ağaç ürünleri ve gıda ürünleri arasındaki etkileşimler, etkileşimler, arazi verimliliğini korumaya ve geliştirmeye odaklı üretimin uzun dönemdeki devamlılığı gibi yeni araştırma konuları meydana çıkmıştır.

2.4. Orman Ürünlerinin Üretimi ve İşlenmesi

İktisadi etkinliğin artırılması ve çevre tahribatının asgariye indirilmesi odun üretimindeki yeniliklerin ana hedefidir. İşgücü noksanlığı ve artan işçi maliyetleri tomruk üretim ve taşımacılığindeki ciddi makineleşmeyi özendirmiştir. İleri üretim, dönüştürme ve taşıma teknolojileri pek çok devlette bilhassa üretim amaçlı ağaçlandırmalar için yaygınlaşmıştır.

Etkileri azaltılmış tomruk üretimi (*İng. RIL*) doğal ormanlarda odun üretiminin uzun vadede

devamlılığıyla ilgili endişeleri gidermek üzere geliştirilmiştir. RIL, üretim sonrasında hızlı toparlanmayı artırarak, kalan bitki örtüsüne verilen zararları en aza indirmeye yönelik işlemleri kapsar. FAO sürdürülebilir orman üretimine yönelik dünya ve kıta (bölge) ölçekli Rehberler geliştirmiştir. Devletleri, ilgili ulusal yönetmeliklerini ve rehberlerini hazırlamaları hususunda desteklemektedir. Önemi anlaşılır ve uzun dönemli ticari uygunluğu ispatlanırsa; RIL'ın kabulü, bu ormanların sahiplerinin veya üretim imtiyazına sahip olanların talepleri ile bu kişilerin pazar ve pazar dışı uyarılara uyum kabiliyetlerine ve gönüllüklerine bağlıdır.

Yeni teknolojiler tomrukların kaynağını tespit amacıyla etiket, boya ve arama araçlarına uygun kimyasal bileşikler kullanılarak geliştirilmektedir. Kaçak ve kaçak olmayan tomrukları ayırt etmeye yarayan yeni nesil radyo dalgalı teşhis etiketleri ve bar-kodları tomrukların ormandan pazara hareketini kolayca izleyebilmektedir.

Odun işleme teknolojisindeki gelişmeler büyük ölçüde şunlara odaklanmıştır:

- Maliyeti düşürmeye, kaliteyi artırmaya ve yeni ürünler geliştirmeye odaklı iktisadi rekabet gücü,
- Enerji etkinliği ve odunların işlenmesi sırasında enerji üretimi,
- Çevre standartları ile uyum. Mesela, “kapalı devre imalat” ile kağıt hamuru ve kağıt sanayinde atıkların azaltılması ve suyun yeniden kullanılması (Kanada Doğal Kaynaklar Bk., 2008b).

Ağaç işleme teknolojisindeki pek çok gelişmeyi tüketiciler yönlendirmiştir. Şöyle ki; imalatı orman ürünlerinin tedarik zincirinin sonuna ve müşteriye yakınlaştırmışlar, böylece değişen talepleri cevaplamaya zorlamışlardır. Yoğun rekabet de keşifleri teşvik etmiştir.

Geleneksel odun kullanımı genelde fiziki özelliklere, bilhassa dayanıklılığa, sağlamlığa, çalışma kalitesine ve görünümüne bağlıydı. Ağaç işleme teknolojileri mekanik ve kimyasal özellikleri geliştirmiş, kullanım alanlarını artırmış ve eskiden az faydalı sayılan türleri işleme imkanı vermiştir. Örnek olarak, kauçuk (*Hevea brasiliensis*)’un mobilya ve MDF için kullanımı gösterilebilir. Odun ürünlerine ait

biyo-teknolojilerde odun koruma özellikleri geliştirilebilir.

Yeni kereste fabrikası teknolojilerinde, tomruğu inceleyip çapı, boyu ve şekli hakkında bilgileri kaydetmeye ve biçilen odunda kazancı azami yapmak üzere her tomruğun uygun kesiliş şekillerini sağlama imkanı veren çok güçlü bilgisayar donanımlarına sahip lazer ve x-ışınlı tarayıcılar vardır (Bowe, vd. 2002). Yüzey özelliklerinin (budaklar ve renk) tespitine yönelik resim incelemeleri biçilen odunlarda sınıflanmayı ve tesviyelenmeyi artırmıştır. Muhtemel bulaşmaları ortaya çıkararak, kuruma sürecinin kontrolü ve fiziki dayanıklılığı ölçme amaçlı yeni yöntemler geliştirilmiştir (Baudin, vd. 2005).

Öteki teknoloji gelişmeleri ise şunlardır;

- Genellikle ahşap işleme teknolojilerinin geliştirilmesi ve kesme kaplamalar ile geri kazanılmış levhaların üretimiyle, artan geri kazanım ve küçük boyutlu tomrukların kullanım oranları,
- Geri dönüşüm: Örnek olarak, geri dönüşümlü kağıtların kullanılması,
- Maliyeti ve çevre etkilerini azaltan, kağıt hamuru ağartmada ve kağıt sanayinde artıklar işlenirken mikroorganizmaların kullanılması,
- Bir dizi biyolojik malzeme ve enerji üreten biyolojik arıtma sayesinde odunun toplam kullanımı.

“100 nanometreden (*nanometre, metrenin milyarda biri*) küçük maddelerin işlenmesi” olarak tanımlanan Nanoteknoloji, hammaddeden bileşiklerin ve kağıt ürünlerine kadar üretim ve imalatın bütün yönlerini kökten değiştirebilecektir (Roughley, 2005; Reitzer, 2007). Odun ürünleri üreten birçok devlet nanaoteknoloji uygulamalarını araştırmaktadır. Nanoteknolojinin muhtemel kullanımları (Beecher, 2007) şunlardır;

- Nano-liflerden geliştirilen güçlü daha hafif ürünler,
- Yüzey kalitesini artıran boyalar,
- Daha az madde ve daha az enerji kullanan üretimler,
- Güçleri, yükleri, nem dereceleri, sıcaklığı, vs. ölçmek için nano-alıcısı olan “akıllı” ürünler.

2.5. Odun Dışı Orman Ürünleri (ODOÜ)

ODOÜ çeşitlidir; bu ürünleri üretmede ve işlemede çok farklı teknolojiler kullanılır. Yabandan toplanılan ve yörede asgari işleme ile kullanılan pek çok ODOÜ geçime yöneliktir. Bazı ODOÜ’ler ise dünya piyasalarının taleplerini karşılayabilmek için kültüre alınır, yetiştirilir ve karmaşık teknolojiler ile işlenir. Geçime dönük üretim adeta bütünüyle yerli bilgilere dayanır; bu ürünlere yönelik bilim ve teknoloji gelişmeleri ise genellikle daha örgütlü üretim sistemlerine odaklanır.

Odun üretiminin büyük bölümü doğal ormanlardan ağaçlandırma ormanlarına kaymış ise de, artan taleple ilgili doğal kaynak bozulmaları ODOÜ veren pek çok türü örgütlü olarak yetiştirmede ana etkindir. Tabiatla üretimin karmaşık ve belirsiz olması sebebiyle evcilleştirme ve yetiştirme konulu araştırmalar özendirilmektedir. Tabii kauçuk, rattan, bambu ve tıbbi-aromatik bazı bitkiler gibi birçok ürün için doğal bileşenlerin örgütlü üretimi ve kimyasallarla ikamesi, yüksek ücret ödeyen ekolojik pazarların istediği ürünler hariç, nerdeyse yabandan toplanmanın yerine geçmiştir.

Bilimsel araştırmalar şunlara odaklanır;

- Farklı ürünlerin bileşiminin, özelliklerinin ve kullanılabilecekleri yerlerin belirtilmesi,
- Pazarlanabilir bileşenlerin çıkarılmasına ve ayrılmasına; tercih edilen, yani depolama ve taşımayı kolaylaştırmaya yarayan özellikleri artırmaya yönelik az maliyetli teknolojiler,
- İmalat teknolojilerinin ve yeni bitki esaslı ilaç, sağlık ve güzellik ürünleri gibi yeni ürünlerin geliştirilmesi. Bunlar ise teknolojinin en çok geliştiği alanlardır.

Teknoloji gelişimi (örnek biyoteknolojide) yeni fırsatlar sağlar ve pek çok ODOÜ’nü reddeder. Yeni kullanımlar ve pazarlar ortaya çıkmakla birlikte, ikame ürünler mevcut piyasayı baltalamaktadır. Petrol kimyasalları ve cam ile madenleri işlemeye yönelik yeni teknolojiler bitkiye dayalı ürünler piyasasını ciddi şekilde değiştirmiştir. Bu gelişmelerden bilhassa son kullanımı kısıtlı olan ODOÜ zarar görmektedir. Bunun aksine, bambu muhtelif kullanımlar

için geliştirilmektedir, yaygın şekilde dağıtımı yapılan bir maddedir ve önemli bir gelir kaynağı olmaktadır (FAO, 2007g).

2.6 Enerji İçin Odun

Yakacak odun gelişen birçok devlette pişirme ve ısınma amaçlı yerli enerjinin ana kaynağıdır ve böyle devam edecek gibi görünmektedir. Artan gelire ve daha elverişli fosil yakıtlar temin edilip odun enerjisi kullanımı azaldığı halde; yüksek yakıt fiyatları, hissedilen fosil yakıtlara bağımlılık tehlikesi ve fosil yakıt kullanımıyla oluşan sera gazları salımı hakkında artan endişeler ile durum değişiyor gibi görünmektedir (FAO, 2008d) .

Maliyeti düşük teknolojilere dayalı geleneksel odun enerjisi sistemleri dar gelirli müşteriye uygun gelmektedir. Kullanılan bu teknolojilerin maliyeti, üretimi ve dönüştürme verimi farklıdır. Örnek olarak, odun kömürü, geleneksel balçıkta madene kadar farklı bir dizi fırın ile üretilir. İki farklı maddeyi aynı anda yakan (biyo-kütlenin kömür vb. yakıtlar ile birlikte yakılması) veya odun topraklarını (*pellet*) kullanan çağdaş odun enerjisi üretiminde gayet yüksek yatırımlar vardır. Bununla beraber enerji etkinlikleri de daha fazladır.

Selülozdan biyo-yakıt üretecek teknolojileri geliştirmek ve ticarileştirmek amacıyla ciddi yatırımlar yapılmaktadır. Selüloz esaslı biyo-yakıtların nasıl geliştirileceği maliyet yönünden fosil yakıt ve diğer seçenekler ile rekabet edebilmesine bağlıdır. Yüksek enerji fiyatları devam ederse, selüloz esaslı biyo-yakıtların üretiminin ticari enerji üretiminin ana kaynaklardan olacaktır. Bilhassa odun yerine çok verimli diğer (örnek, *Panicum virgatum*) ham maddelerin kullanılabileceği dikkate alınırsa, bunun ormancılığa etkileri belirsizliğini sürdürecektir.

2.7. Çevre Hizmetlerinin Sunulması

Bilimsel veriler, ormanların çevre hizmetlerini üretmesi amacıyla zamanında ve uygun kararları vermek için şarttır. Bilgiler çoğu zaman noksan olduğu için bunu geliştirmek de öncelikli araştırma alanlarından. Örnek olarak; ekosistem işlevlerindeki değişimlerin iktisadi

sonuçlarına yönelik kısıtlı bilgiler, ekosistem değişikliklerinin çevre işlevlerine etkileriyle ilgili sayısal modellerin olmayışı, ekosistem yapılarının ve eşikler ile döndürülmesi imkansız değişimleri tespit eden ekosistem özelliklerinin yetersiz anlaşılması, vs.

Kurak alanlardaki şiddetli ve iklim değişikliği sonunda azalması beklenen yağışlar ile daha da kötüleşecek olan tahribatı tespiti yönelik büyük keşifler gerekir. Kuraklıktan etkilenen birçok devletin gerekli araştırmaları yapacak gücü olmadığından milletler arası desteğe ihtiyaçları vardır.

Doğal ve ağaçlandırma ormanlarının sera gazını önemli miktarda azaltma kabiliyeti vardır. Ama ağaçların ve orman ekosistemlerinin iklim değişikliği süreçlerindeki yeri ile orman örtüsündeki değişimin ormanların karbon depolamasına ve sera gazlarını azaltmasına etkileri hakkında önemli bilgi boşlukları bulunmaktadır.

Kıyı ormanlarının koruma görevi konulu araştırmalar Güney Asya'daki tsunamiden (2004 Aralık) sonra artmıştır. Tsunami sonrası 2 yılda yapılan 20'den fazla araştırmada bazı araştırmacılar sahildeki ormanların zararlı etkileri ciddi şekilde azalttığını; diğerleri ise ormanların insan yerleşmelerine zarar verebilen molozların artışına engel olabildiğini tespit etmiştir (FAO, 2007h).

Orman hidrolojisi araştırmaları, çoğu zaman yanlış anlamaların ve efsanelerin karar vermeyi yönlendirdiği bir konu olan arazi kullanımı ve su verimi gibi konuları ifade etmektedir.

Pazarı oluşmamış çevre hizmetleriyle ilgili konular karmaşık ve geniş olduğu için, araştırmacıların doğrudan değişikliklere sebep olan politika belirleyicileri ve gelişmeyi sağlayan kişileri karar ve uygulamalarında (ve uygun yeni bilgileri üretecek araştırmaları desteklemeleri için) etkilemeleri güçtür. Fakat Hükümetler arası İklim Değişikliği Birliği (*İng. IPCC*), dünya ölçekli ortak ve bütüncül araştırmalar ile bilinçlenmenin ciddi olarak arttığını ve önemli karmaşık konuların daha iyi anlaşıldığını, belirsizlikleri azaltmak gerektiğini ve bunlar için gereke öncelikli araştırma desteklerinin belirlendiğini ortaya koymuştur.

3. YERLİLERE AİT BİLGİLER

Çağdaş bilim ve teknolojiye yukarıda bahsedilen gelişmelerin ormancılık işkoluna önemli etkileri olmuştur. Ancak bu bilgilere çok büyük toplumlar ulaşmamaktadır. Pek çok toplumun orman ve öteki tabii kaynakların yönetiminde yerli ve geleneksel bilgilere bağımlılığı devam etmektedir (Parotta ve Agnoletti, 2007). Geleneksel bilgiler “(insan dahil) *canlıların birbirleriyle ve orman ortamıyla ilişkileri hakkında, kültür geçişleri ile nesillere miras kalan ve uygulamalı süreçlerle geliştirilen bilgilerin, uygulamaların ve inançların toplamı*” şeklinde tanımlanır (UNFF, 2004). Ormancılık bilimleri gelişmeden uzun zaman önce geliştirilmiş bu bilgiler pek çok ormancılık uygulamalarının başlıca dayanağıdır (Asya Orman Ağı, 2008).

Yerlilere ait bilgiler, sürdürülebilir orman yönetim çerçevesini geliştirmeye yardım ederek yerli kaynak yönetim sistemlerinin geçerliliği arttığı için ormancılık bilimlerinin daha çok ilgilendiği bir alandır. Getirisi düşük arazi kullanımı uygulamaları bilhassa enerji üretimi azaldıkça ve değişen iklimin etkileri arttıkça cazip olmaktadır. Geleneksel bilgiler, çağdaş bilimler, bilhassa sağlık hizmetlerine seçenekler oluşturur. Örnek olarak, Güney Asya'daki ayurveda ve Çin yerli tıbbının kullanımı dünyada yayılmakta ve bitki esaslı ilaçlar hızla artmaktadır.

Dışlanmış fakir toplulukları geliştirmeye yönelik çalışmalarda onlara ait geleneksel bilgileri, yani, bu insanların yörelerindeki şartlar hakkındaki değerlerini, duygularını ve bilgilerini, anlamak çok önemlidir. Geleneksel bilgiler sosyal, iktisadi, siyasi ve idari değişimlerde fırsatlar sunmakta, ancak bu bilgiler de değişimle yüzleşmektedir.

Bazı tasarımlar şöyledir;

- *Baskınlık, dışlanma ve benzeşme*: Hakları günden güne daha fazla kabul edilmekle birlikte, “yerli” insanlar pek çok devlette kapsamlı dar kalkınma programlarıyla düzenli olarak tecrit edilmektedir. Yerli halkları ayakta tutan çok geniş orman arazileri diğer kullanımlara dönüştürüldüğü için, ormana bağlı geçim kaynakları ve ilgili bilgiler yakında kaybolacaktır.
- *Seçmeli Ödenekler*: Geleneksel bilgilerin (bilhassa hızla gelişen ilaç, sağlık ve güzellik

hizmetlerinde) iktisadi imkanlarının kavranmasıyla, çalışmalar bu bilgilerin sosyal ve kültür özerlerini ve (dünyada giderek yükseldiği halde) bu bilgi sahiplerinin fikri mülkiyet haklarını ve adil faydalanmasını yok ederek, bu bilgileri tanımlamaya ve ticarileştirmeye yöneltmiştir.

- *Yeniden keşfetme*: Yerli halklara ait hakların, kültürlerin ve teknolojilerin korunmasına verilen önemin artması, geleneksel bilgilerin tabii yoldan gelişmesine faydalı bir ortamı oluşturabilir. “Yerli Toplulukların Haklarına Yönelik Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”nin yürürlüğe girmesi, vb. milletler arası politika gelişmeleri geleneksel bilgilere ve uygulamalara saygı gösterme gereğini özellikle tanımaktadır.

Yerlilere ait bilgiler ve toplum esaslı buluşlar faaldir. Faaliyet seçenekleri, araştırma kurumlarının kapasitelerini yerli ve yöre halklarıyla birlikte çalışma yönünde geliştirecek girişimleri oluşturmada ve korumada işbirliğini özendirilmektedir (IAASTD, 2008).

4. DEĞERLENDİRME

Hızlı değişim ortamında ormancılık bilim ve teknolojilerinin geleceğini canlandırmak zordur. Yenilikler, ormancılık işkolunun toplumların değişen taleplerini karşılama kapasitesini önemli miktarda artırmıştır ve artıracaktır. Fakat gelişmekte olan devletlerin çoğunda güvenilir bilimler ya yetersizdir veya hiç yoktur. Bu mahrumiyet ise o devletlerin uzun vadeli gelişme kabiliyetlerini aksatmaktadır. Pek çok gelişmiş ülkede bile ormancılık bilim ve teknolojisindeki kapasiteler aşınmıştır.

Ticari çalışan özel teşebbüs araştırmalarının artması ve devlet araştırmalarının azalışı birçok konuyu ortaya çıkarmıştır. Özel birçok çalışmayı koruyucu rekabet hedefi yönlendirir. Sonuçta, genellikle erişim kısıtlanır. Bu husus çevre ve sosyal bileşenleri ihmal edebilir ve daha çok açık uçlu temel araştırmaları beslemeye eğilimli değildir. Gelişmiş teknolojilere mali gücü yetmeyen pek çok topluluk bu teknolojilerin faydalarından mahrumdur. Bu durum, gelir ve yaşama standartlarının önemiyle birlikte, bilgiye erişimdeki uyumsuzlukları vurgular.

Bilim ve teknoloji kapasitelerindeki dengesizlikleri ve noksanlıkları ifade eden daha uyumlu çabalara ihtiyaç vardır. Hükümetlerin itirazları şunlardır;

- Teknoloji akışının önündeki devletlerarası ve ülke içi engellerin azaltılması,
- Sosyal ve çevre konularının genel kurallar haline gelmelerinin sağlanması
- Ormancılık dışındaki bilim ve teknoloji gelişmelerinden faydalanmak için geleneksel işkolu sınırlarının aşılması,

- Ormancılık bilim ve teknolojilerini geliştirmeye yönelik kesin politika çerçevesinin oluşturulması.

Son olarak, bu çalışma ormancılık bilimlerinin biyo-fiziki yönlerini ifade etmektedir. Ancak, iktisat ve sosyolojiyi de içeren sosyal bilimlere eşit derecede öneme sahiptir. Devletlerin bütün konuları dengeli bir yöntemle ifade etmesi gerekmektedir. Aslında, sosyal bilimlerin boyutuna yeterince dikkat edilmemesi belki pek çok devletteki zayıf bilim-teknoloji bağının sebeplerinden birisi olmaktadır.

Kaynaklar

Asya Orman Ağı (Asian Forest Network), 2008,

Where is the future for cultures and forests? Indigenous peoples and forest management in 2020, Thematic study for the Asia-Pacific Forestry Sector Outlook Study, Bangkok, FAO Regional Office for Asia and The Pacific

Baudin, A., Eliasson, L., Gustafsson, A., Hagström, L., Helstad, K., Nyrud, A.Q., Sande, J.B., Haartveit, E.Y., Ziethen, R., 2005, ICT and the wood industry. In L.Hetemaki, S.Nilsson (eds). *Information technology and the forest sector*, s.129-149, Viyana, IUFRO.

Beecher, J.F., 2007, Wood, trees and nanotechnology. *Nature Nanotechnology*, 2 (8): 466-67

Bowe, S.A., Smith, R.L., Kline, D.E., Araman, P.A., 2002, A segmental analysis of current and future scanning and optimizing technology in the hardwood sawmill industry. *Forest Products Journal*, 52 (3):68-76.

CIFOR, 2004, *Operationalising the ecosystem approach-reinventing research*. Forest livelihoods Briefs No: 2, Bogor, Endonezya, CIFOR.

FAO, 2008d, *Forests and energy, Key issues*. FAO Forestry Paper No: 154, Roma.

FAO, 2007g, *World bamboo resources: a thematic study prepared in the framework of the Global Forest Resources Assessment 2005*, by M. Lobovikov, S. Paudel, M. Piazza, H.Ren, J.Wu., Non-wood Forest Products No: 18, Roma.

FAO, 2007h, *The role of coastal forests in the mitigation of tsunami impacts*, by K.Forbes, J.Broadhead, Rap Publication 2007/1 Bangkok, Regional Office for Asia and The Pacific

FAO, 2006f, *Responsible management of planted*

forests: voluntary guidelines. Planted Forests and Trees Working Paper No: 37, Roma.

IAASTD, 2008, *Executive summary of the synthesis report*. International Assessment of Agricultural Knowledge, Science and Technology for Development.

Kanada Tabii Kaynaklar Bk. (Natural Resources Canada), 2008b, *Leading by innovation: forest science and technology, part: 3*.

Okaliptus Ağı (International Eucalyptus Genome Network-EUCAGEN), 2007, *Eucalyptus tapped as the next tree genome to be sequenced, characterized and harnessed for bioenergy, carbon sequestration and other industrial applications*, Pres release.

Parotta, J.A., Agnoletti, M., 2007, Traditional forest knowledge: challenges and oportunities. *Forest Ecology and Management*, 249: 1-4.

Reitzer, R., 2007, *Technology roadmap: applications of nanotechnology in the paper industry*.

Roughley, D.J., 2005, *Nanotechnology: implications for the wood products industry*. Final report. North Vancouver; Kanada, Forintek Canada Corp.

Shephard, S.R.J., Meitner, M. J., 2005, Using multi-criteria analysis and visualization for sustainable for sustainable forest management planning with stakeholder groups. *Forest Ecology and Mangement*, 207: 171-187.

UNFF, 2004, *Traditional forest-related knowledge, Report of the Secretary-General*. E/CN.18/2004/7

Wang, T., Hamann, A., Aitken, S., O'Neill, G., Yanchuk, A., Spittlehouse, D., 2008, Use of genetic variation in forest trees to adapt to changing climate. Presented at the conference "Adaptation of forests and forest management to changing climate with emphasis on forest health: a review of science, policies and practices", Umea, İsveç, 25-28 Ağustos.

Fotoğraf: Hasan UYSAL

Ormanın Çağrısı !...

O rman;
Kurdu, kuşuyla,
Ayısı, domuzuyla,
Çiçeği, böceğiyle,
Ağaçları, otlarıyla
İnsanları çağırıyor.
Yangın var!...
Yanıyorum!...
Kurtuluş arıyorum!...

İyi bak insanoğlu!...
Biz ormanız!...
Sizin bereketiniz,
Geleceğiniz, güvenceniz!...
Biz yanarsak,
Sizler de yanarsınız!...

Bizleri yakacak mısınız?!
Durun!... Yakmayın!...
Desek...
Duyar?
Sözümüze uyar mısınız?!...

Temmuz 2007/ANKARA – İyigün PULAT
5 yıl önce demişim
14.09.2012 / Ankara
Hala yanıyoruz.

YİTİRDİKLERİMİZ

OSMAN TAŞKIN
AKÇAĞOCA – 1937
İ.Ü. ORMAN FAKÜLTESİ – 1965
ANKARA – 13.08.2012

FARUK EDİZ
MUDURNU – 1929
BOLU ORMAN OKULU – 1960
ANKARA – 8.5.2012

SAMİ KILIÇ
MUCUR – 1949
İ.Ü. ORMAN FAKÜLTESİ – 1976
ANKARA – 08.10.2012

KÖKSAL KONAK
MAÇKA – 1952
İ.Ü. ORMAN FAKÜLTESİ
BURSA – 08.10.2012

Sonsuzluğa uğurladığımız üyelerimize Tanrı'dan rahmet yakınlarına ve meslek kamuoyumuza başsağlığı dileriz.

TOD - Türkiye Ormancılar Derneği
Tuna Caddesi No:5/8 Kızılay-ANKARA
Tel: 0312.433 84 13 Faks: 433 26 64

www.ormancilarderneği.org

Derneğimizin 2 ayda bir çıkan yayını
ORMAN ve AV Dergisi'ne
gönüllü abone olabilirsiniz.

Üye ödentilerinin ve dergi gönderim ücretinin yatırılacağı;

BANKA HESAP NUMARASI:
AKBANK KÜÇÜKESAT ŞUBESİ
HESAP NO: 66319
ŞUBE KODU: 101
IBAN: TR36 0004 6001 0188 8000 066319

veya

POSTA ÇEKİ HESABI: 279 358

2012 üye ödentisi: 30 TL.

Dergi gönderim ücreti (1 yıllık) : 30 TL.